

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา กลุ่มนอกกำลังแรงงาน

ชีวิตจริงของเด็กเร่ร่อนหญิงในจังหวัดสมุทรปราการ

สันพันธ์ งานสง่า
ลำญ สุภารส

หัวหน้าโครงการ

ดร.ไพฑูริย์ สินทวิชัย

นักวิจัยหลัก

รศ.ดร.รัชติยา กรรณสูต
จตุรงค์ บุญเขื่อนสุนทร

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

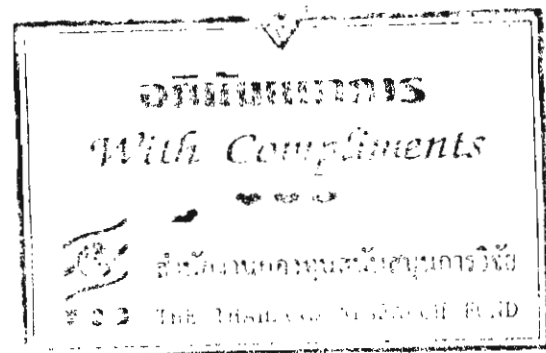
ชีวิตจริงของชีวิตเด็กเร่ร่อนหญิงจังหวัดสมุทรปราการ

คณะผู้วิจัย

สัมพันธ์ งามสง่า

ลำภู สุภาரச

กลุ่มพันธกิจเพื่อสังคม

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

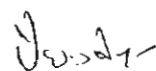
ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วย การวิจัยสถานการณ์ภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหายังไง โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัว องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวดี บุญหลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเสมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะตกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรายนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาดัม สมิธ นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรายนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริณทลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหลืบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาของเด็กเร่ร่อนหญิงในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กเร่ร่อน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปวางแผนช่วยเหลือหรือให้บริการกับเด็กเร่ร่อนต่อไป ผลการวิจัยพบว่า

เด็กเร่ร่อนหญิงในจังหวัดสมุทรปราการมีอายุตั้งแต่ 12-18 ปี เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่กำลังอยู่ในวัยเปลี่ยนแปลงจากเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ชอบอิสระ ชอบการผจญภัย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงต้องการความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยเฉพาะบุตรคนสุดท้าย บุตรคนเดียว ซึ่งพบมากที่สุดในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กเร่ร่อนมีระดับการศึกษาสูงขึ้น คือชั้นมัธยมศึกษา แต่สาเหตุสำคัญที่ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อนก็ยังคงหนีไม่พ้นสาเหตุใหญ่ 5 ประการ คือ (1) ขาดความรักและความอบอุ่นในครอบครัว (2) ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว (3) เด็กเบื่อโรงเรียน เพราะครูดุตำและลงโทษเด็ก และ (4) ปัญหาของตัวเอง ซึ่งเป็นวัยอยากรู้อยากเห็น รักสนุก ชอบผจญภัย ต้องการความสนใจจากเพื่อนต่างเพศ จึงส่งผลให้เด็ก ตัดสินใจใช้ชีวิตเป็นอิสระของตนเองภายนอกบ้านได้ง่าย

เด็กเร่ร่อนหญิงส่วนใหญ่หนีออกมาใช้ชีวิตนอกบ้านร่วมกับเพื่อนมากกว่า 5 ครั้ง ตอนอายุประมาณ 13-15 ปี เมื่อออกจากบ้านบ่อยครั้งเข้าก็เกิดความเคยชิน และพบว่าตนเองสามารถอยู่รอดได้ เด็กจึงตัดสินใจออกมาอยู่อย่างถาวร นั้นหมายถึง ความคิดการตัดสินใจออกมาเร่ร่อนไม่ใช่ความคิดชั่ววูบ แต่เป็นการสะสมความคิดซึ่งมีการทบทวนหลายครั้งจนกระทั่งตกตะกอนและถูกผลักดันออกมาเป็นพฤติกรรม

การศึกษาเฉพาะกลุ่มเด็กเร่ร่อนหญิง พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหารและหากเด็กต้องการรายได้ที่มากกว่าเดิมก็จะถูกบังคับให้ค้าประเวณีหรือเดินโชว์เปลือย เด็กเหล่านี้ต้องทำงานกลางคืนเวลาเลิกงานไม่แน่นอน บางครั้งก็อาจถึงรุ่งสาง เด็กหญิงส่วนหนึ่งบอกว่า “ที่อยู่ได้ก็เพราะนายจ้างให้กินยาบ้าผสมน้ำดื่มเพื่อให้ทำงานได้ตลอดคืน” ซึ่งเป็นผลให้เด็กหญิงส่วนใหญ่ติดสารเสพติดตั้งแต่บุหรี เหล้า และยาบ้า ไปโดยปริยาย

วิธีการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนหญิงมีความแตกต่างและเสี่ยงอันตรายมากกว่าเด็กเร่ร่อนชายตรงที่ “ความเป็นหญิง” พบว่า เด็กเร่ร่อนหญิงจะเร่ร่อนไม่นานนัก เพราะจะมีคนชวนไปทำงานเดินอโกโก้ โชว์เปลือยตามร้านอาหาร และกลายเป็นโสเภณีเด็กในที่สุด หรือหากไม่ระมัดระวังตัวก็อาจจะถูกข่มขืนจากเพื่อนและคนแปลกหน้า ติดเชื้อกามโรค ซิฟิลิส และโรคเอดส์

เด็กเร่ร่อนทุกคนล้วนถูกสังคมมองว่าเป็น “เด็กเกเร เด็กเลืือขอ” ไม่มีพ่อแม่คนใดอยากให้ลูกของตนมาคบค้าสมาคมด้วย เด็กเร่ร่อนจึงเปรียบเสมือนเป็นคนนอกสังคม ถูกมองด้วยสายตาเหยียดหยามจากยามรักษาการตามห้างสรรพสินค้า ถูกไล่เมื่อไปนั่งบริเวณที่ขายอาหารจานด่วน (ฟาสต์ฟู้ด) เป็นกลุ่มแรกที่ถูกเพ่งเล็งเมื่อมีคดีเกิดขึ้น ฯลฯ จะมีก็แต่เพียงพ่อค้าขายยาเสพติด มีจ๊วซีพ แม่เล้าที่ทำธุรกิจขายบริการทางเพศองค์กรพัฒนาเอกชนที่พูดคุยด้วย ประกอบกับพวกเขายังอยู่ในวัยเด็ก ต้องการทำกิจกรรมสนุกสนาน ทำหยา มีกลุ่มเพื่อน ฯลฯ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มักดำเนินชีวิตแบบ “อยู่ไปวันๆ”

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคงต้องเริ่มต้นด้วยการทำให้สังคมยอมรับว่า เด็กเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา เด็กไม่ใช่ตัวปัญหา พวกเขาอาจก่อปัญหาเพราะความไม่รู้ ไม่เข้าใจ แต่สังคมก็ไม่ควรมองมองว่าเด็กคือสาเหตุแห่งปัญหา มองเด็กเป็นเสมือนเป้าในการจัดการปัญหา สังคมช่วยกันขจัดปัญหาที่ทำให้เด็กเข้าสู่สภาวะการเร่ร่อน ซึ่งเท่ากับเป็นการลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคมพร้อมกัน

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

1

1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา

3

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

4

1.4 ขอบเขตการศึกษา

4

1.5 วิธีการศึกษา

4

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5

บทที่ 3 ผลการศึกษา

18

บทที่ 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

20

4.2 อภิปรายผลการศึกษา

20

4.3 ข้อเสนอแนะ

25

บรรณานุกรม

27

ภาคผนวก

28

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร และนับเป็นเขตปริมณฑลมีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,004,092 ตารางกิโลเมตรหรือ 627,557.50 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ด้านทิศเหนือติดเขตราชบุรีบูรณะ และเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร เป็นระยะทางยาวประมาณ 55 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันออกติดจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทางยาวประมาณ 42.6 กิโลเมตร ด้านทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทยเป็นระยะทางยาวประมาณ 45.2 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดเขตบางขุนเทียน กทม.และจังหวัดสมุทรสาคร เป็นระยะยาวประมาณ 34.2 กม. จำนวนประชากรตามทะเบียนบ้าน 977,388 คน ดังนั้นความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตรเท่ากับ 973 คน

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตก พื้นที่จึงถูกแบ่งออกเป็นสองฟากจะด้วยความสะดวกสบายประการ ต่อมาจึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งของประเทศไทย ดังนั้นจึงมีโรงงานอุตสาหกรรมและผู้อพยพเข้ามาทำงานทำเป็นจำนวนมาก จำนวนสถานประกอบการและลูกจ้างจำแนกตามจังหวัดและขนาดของสถานประกอบการตามการสำรวจอาณาจักรในปี 2540 จากการสำรวจของกองวิชาการและแผนงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนสถานประกอบการ 7,759 แห่ง มีจำนวนลูกจ้างรวม 627,541 คน ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากอันดับสองในประเทศไทยรองจากกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการมีการใช้แรงงานต่างชาตินับเป็นจำนวนมาก ข้อมูลจากสำนักจัดระบบแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม แสดงให้เห็นว่ามีการใช้แรงงานต่างด้าวที่เป็นพม่าทั้งชายหญิง จำนวน 1,777 คน ลาวเป็นเพศชาย 59 คน เขมรชายและหญิง 577 คน จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ อพยพมาทั้งชายและหญิงจำนวนไม่น้อยพาครอบครัวมาด้วย นั่นหมายความว่ามีโอกาสที่เด็กจะย้ายติดตามพ่อแม่มา หรือบางคนมาสมัครครอบครัวที่นี้ทั้งคนชาติเดียวกันและคนไทย แต่เด็กเหล่านี้เป็นเด็กต่างด้าวจึงไม่ได้รับสิทธิเหมือนเด็กไทย

นอกจากแรงงานในระบบแล้วยังมีอีกกลุ่มหนึ่งเป็นแรงงานรับจ้างอิสระ ชายของเล็กน้อย เนื่องจากไม่เป็นที่ต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพราะว่า อายุมาก ปัญหาเรื่องการศึกษา คนเหล่านี้หนีความจนมาทั้งครอบครัวมาสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มในที่ดินเช่าและที่ดินบุกรุกตามๆกันมา จากการสำรวจของการเคหะแห่งชาติพบว่ามีชุมชนแออัด จำนวน 297 ชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ

พิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวม (รายได้) ของจังหวัดสมุทรปราการ ในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญๆ จะเห็นว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมมาจากภาคอุตสาหกรรมในแต่ละปี รองลงมาคือ ภาคเกษตรซึ่งรายได้มาจาก กิจกรรมประมงทะเลเป็นอันดับหนึ่ง

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

พื้นเพเดิมของสมุทรปราการเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ดังนั้นการดำเนินชีวิตของชาวบ้านจึงเป็นวิถีแบบชาวชนบททั่วไปมีครอบครัวที่อบอุ่นซึ่งมีทั้งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพี่น้อง อยู่ร่วมกัน เป็นลักษณะครอบครัวขยาย รวมทั้งชุมชนมีการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกด้านหนึ่งชีวิตก็จะผูกพันกับวัดสุเหร่าเป็นที่พึ่งด้านจิตใจและขัดเกลาพฤติกรรม และมีแม่น้ำ ลำคลอง เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญโดยทั่วไป ทุกๆ ปี คืองานพระสมุทรเจดีย์ หรือเจดีย์กลางน้ำ (เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ) ประเพณีรับบัวงานสงกรานต์ พระประแดงเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยรามัญ

หลังจากจังหวัดสมุทรปราการถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับโรงงานอุตสาหกรรม แล้วคนหนุ่มสาวลูกหลานของชาวสมุทรปราการได้เปลี่ยนวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม นอกจากนี้ผู้ที่เข้ามาหางานทำก็เป็นคนในชนบท เป็นส่วนใหญ่ซึ่งหันหลังให้ภาคเกษตรมาสู่อุตสาหกรรมเช่นกัน ดังนั้นปัญหา ประชากรแฝงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะมาจากภาคอีสานมาก ชุมชนเมืองขยายตัว ปัญหาแรงงานเริ่มก่อตัวขึ้นแต่ช่วงนั้นการปกครองประเทศเป็นรูปแบบเผด็จการทหาร ดังนั้นปัญหาแรงงานต่างๆ จึงสะสมและทับถมขึ้นเรื่อยเพื่อรอวันระเบิด จวบจนกระทั่งหลังเหตุการณ์วิปโยค 14 ตุลาคม 2516 เมื่อกรรมกรได้เสรีภาพบ้างการนัดหยุดงานเพื่อแก้ไขปัญหของกรรมกรได้เกิดขึ้นราวดอกเห็ด เป็นการยืนยันว่ากรรมกรมีปัญหและถูกกดขี่มานาน

ขณะนั้นความเป็นสังคมเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรปราการกำลังถูกปิดทับด้วยสังคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสิ่งนำเข้า ความเป็นอยู่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในชุมชนมีวัฒนธรรมการกินอยู่แตกต่างกันไป มีอาหารแปลกๆ ให้ซื้อกิน ไม่มีเวลากินข้าวพร้อมๆ กัน มีการเห็นแก่ตัวมากขึ้นมีความหลากหลายทางสังคมมากขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ

การอพยพเข้ามาทำงานของชาวชนบทซึ่งมีทั้งหนุ่มสาวและอพยพมาเป็นครอบครัว ต้องทำงานมาก ชั่วโมง ชีวิตได้ปรับเปลี่ยนไป บ้างต้องทำงานกลางคืนนอนกลางวัน ด้านหนึ่งได้ก่อเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจมาก แต่อีกด้านหนึ่งได้เกิดปัญหาแก่คนจนเหล่านั้นมากด้วย เช่น เมื่อมีครอบครัวและโอกาสที่จะเลี้ยงลูกไม่มี เพราะค่าแรงไม่พอใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกใหม่ ดังนั้นจึงต้องส่งกลับสู่ชนบททำให้พ่อแม่ลูกเปรียบเสมือนคนต่างหน้ากัน

บางกลุ่มหนีจากความยากจนในชนบทโดยหวังจะมีชีวิตรอดที่นี่ จำนวนไม่น้อยที่เข้าไปปลูกบ้านด้วยวัสดุง่ายในที่ดินบุกรุกดังนั้นพวกเขาจึงไม่มีทะเบียนบ้าน เมื่อลูกเกิดมาจึงไม่มีหลักฐานยืนยันความเป็นคนไทยและสะสมกันมาถึงรุ่นหลานการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยใช้อุตสาหกรรมเป็นตัวนำได้เกิดธุรกิจอื่น ตามมามากมาย โดยเฉพาะธุรกิจให้บริการ ธุรกิจบันเทิงฯ เป็นจำนวนไม่น้อยและมีการแข่งขันกันรุนแรง

สภาพการณ์เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและเด็กมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการสืบสนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากแบบเกษตรกรรมมาเป็นการใช้ชีวิตอิสระแบบอุตสาหกรรมของหนุ่มสาว การแยกกันอยู่ระหว่างครอบครัวพ่อแม่ลูก การจนตรอกจากการเกษตรในชนบทและอพยพครอบครัวเข้ามาเช่าร่อนหรือบุกรุกที่ดินว่างเปล่าเพื่ออยู่อาศัย การไม่สามารถปรับตัวให้ดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและอื่นๆ ในสังคมอุตสาหกรรมที่มีผู้คนอยู่กันอย่างแออัดและถูกฝึกให้เห็นแก่ตัวเช่นนี้ เราจึงเห็นว่ามีเด็กเร่ร่อนจรจัด เด็กขายบริการทางเพศ เด็กไม่รู้หนังสือ (ไม่ได้เรียนเพราะขาดหลักฐาน) แรงงานเด็ก ขายยาเสพติด เด็กเหล่านี้ นอกจากจะไม่ได้รับการช่วยเหลือและได้นับโอกาสที่ดีแล้วยังถูกซ้ำเติม

1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา

เด็กด้อยโอกาสในที่นี้หมายถึง เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน พ่อแม่มีอาชีพยากจน พ่อแม่มีอาชีพรับจ้างตามโอกาสของงานที่มีผู้รับเหมามาจ้าง เก็บขยะ กรรมกรท่าเรือ ปลุกบ้านอยู่ในที่ดินบุกรุก

เด็กเร่ร่อนมีสองลักษณะคือ เด็กเร่ร่อนซึ่งบ้านยากจนและครอบครัวไม่สนใจมากนัก กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มมีมาจากครอบครัวที่มีอาชีพทำงานในโรงงาน ค่าขาย บางรายมีฐานะดี ทั้งสองกลุ่มนี้มีปัญหาล้ายคลึงกัน กลุ่มแรกมีโอกาสมากที่จะเข้ามาเป็นเด็กเร่ร่อนขอทาน สภาพปัญหาของทั้งสองกลุ่มนี้อาจจะเกี่ยวโยงถึงการเป็นเด็กขาย บริการทางเพศ เด็กรับจ้างทั่วไปตามตลาดสด ขอทาน ซึ่งเด็กหนึ่งคนอาจจะไปถึงสองสถานะหลุดออกจากบ้านแล้วก็จะนอนตามตลาดสดได้รุ่งและเข้าบ้านอยู่เป็นกลุ่ม อาศัยอยู่ติดกันตามลำพังกับเพื่อนชายหญิง บางคนอาจกลับบ้านเป็นครั้งคราว เด็กเหล่านี้จะมีปัญหาในด้านการศึกษาคือ เรียนไม่จบทั้งชั้นประถมและมัธยม เจ็บป่วยไม่รู้จะรักษาที่ไหนนอกจากซื้อยารับประทานเอง เด็กหญิงตั้งครรรณ์นอกสมรสและทำแท้งเอง โอกาสถูกข่มขืนและรับเชื้อโรคต่างๆ ซึ่งเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์มีมาก โดยเฉพาะโรคเอดส์ และจะแพร่ขยายทั้งกลุ่มและบุคคลภายนอกง่ายเนื่องจากพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์เปลี่ยนคู่อบ่อย รับจ้างขายหรือส่งยาเสพติด ติดยาเสพติด และอื่นๆ

สภาพเหล่านี้มิให้เห็นอยู่เสมอเด็กคนคนเล่า โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่เป็นความหวังในชีวิตใหม่ของจน มีผลิตภัณท์มวลรวมอยู่ในเกณฑ์สูงแต่ปัญหาสังคมมากมายโดยเฉพาะเด็กอย่างไรก็ตามปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางในท้องถิ่นซึ่งมีทั้งหน่วยงานของรัฐองค์การพัฒนาเอกชน ชุมชน สภากาแฟแรงงานภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนที่สนใจ คอยให้ความช่วยเหลือตามศักยภาพที่มีอยู่ แต่ความช่วยเหลือเหล่านี้จะไม่ทั่วถึง และจะหยุดตามวันเวลา และงบประมาณโครงการที่ได้รับการสนับสนุน ในขณะที่เด็กเหล่านี้จะถูกทอดทิ้งเหมือนอย่างเดิม เด็กกลุ่มใหม่ก็จะมาเติมปริมาณให้มากขึ้น สภาพะการดังกล่าวนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. สภาพปัญหาและสาเหตุของเด็กเร่ร่อนและด้อยโอกาสในสมุทรปราการ
2. สภาพปัญหาในการขอรับบริการจากระบบบริการของรัฐในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของข้อจำกัดและโอกาส
3. รูปแบบการช่วยเหลือและการแก้ปัญหาเด็กกลุ่มดังกล่าว 2 ส่วน คือ ก. การช่วยเหลือกันเองภายในกลุ่ม ข. เด็กภายนอกคือจากองค์กรพัฒนาเอกชนและเอกชนอื่นๆ
4. เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กเร่ร่อนเพื่อใช้ในการวางแผนให้บริการ และช่วยเหลือต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กด้อยโอกาส (เด็กเร่ร่อน เด็กในชุมชนแออัด) จำนวน 6 คน
ผู้ปกครองเด็ก / เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน
เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู
2. พื้นที่ที่ศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ
3. ประเด็นในการศึกษา สภาพปัญหาและสาเหตุของเด็กด้อยโอกาส

1.5 วิธีการศึกษา

1. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีการเก็บข้อมูล
3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
4. ประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีศึกษา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิถีการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนหญิงกลางท้องถนนจะมีความแตกต่างและเสี่ยงอันตรายมากกว่าเด็กเร่ร่อนชายตรงที่ “ความเป็นหญิง” ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเด็กเร่ร่อนหญิงจะเร่ร่อนไม่นานนัก จะมีคนชวนไปทำงาน เดินอะโกโก้ โขวเป่ล้อยตามร้านอาหารและกลายเป็นโสเภณีเด็กในที่สุด หรือหากไม่ระมัดระวังตัวอาจจะถูกข่มขืนจากเพื่อนและคนแปลกหน้า ติดเชื้อมารโรค ซิฟิลิส และโรคเอดส์

ในการพิจารณาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของเด็กเร่ร่อนหญิงครั้งนี้ จึงได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายเพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษา ดังนี้

ความหมายของ “เด็กเร่ร่อน”

กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัย ไปตามสถานที่ต่าง ๆ ค่ำไหนดอนนั้น เช่น ตลาด ที่พักผู้โดยสารรถเมล์ วัด สวนสาธารณะ หรือแม้แต่ที่ว่างหน้าร้านค้า ข้างถนน บางคนมีเพียงผ้าพันกายหรือกางเกงเพียงตัวเดียวที่จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ขณะนอนหลับในยามค่ำคืน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีทั้งที่ขาดบิดามารดา ผู้อุปการะเลี้ยงดู และรวมทั้งที่มีบิดามารดาญาติพี่น้องอุปการะในครอบครัว แต่ตัวเด็กหนีออกจากบ้านด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยก เด็กจึงเที่ยวเร่ร่อนดำเนินชีวิตไปตามสถานที่ต่างๆ นอกบ้าน หาอาหารและปัจจัยต่างๆ มาเลี้ยงชีพตนเองด้วยการเก็บเศษอาหารและสิ่งของต่างๆ ขอดทานรับจ้างทำงานที่ไม่แน่นอน เช่น ล้างจาน ซักผ้า เก็บเศษกระดาษ เก็บขวดและเศษเหล็กขายเพื่อยังชีพ (นิตยา กัทลิตะพันธุ์, 2535)

ดร.สายสุรี จุติกุล (2535) ได้ให้ความหมายของ “เด็กเร่ร่อน” ไว้ว่า เป็นเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและเร่ร่อนตามถนนหรือตามสาธารณะสถาน สำหรับคำในภาษาอังกฤษที่ใช้ใกล้เคียงคือคำว่า Street Children อย่างไรก็ดี คำว่า Street Children ก็มีความหมายกว้าง อาจแบ่งได้หลายประเภทดังนี้ คือ เด็กที่มีอาชีพอยู่บนท้องถนน หมายรวมถึง เด็กที่ขายพวงมาลัย ดอกไม้ หรือหนังสือพิมพ์ตามสี่แยกหรือตามถนนทั่วไปหรืออาจเข็ดกระจกรถ ขายขนมหรืออื่น ๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยเด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน เด็กเหล่านี้อาจเป็นเด็กขอดทาน เด็กขายหมากฝรั่ง เด็กรับจ้างชั่วคราวเท้าหรืออื่นๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยหรือไม่มีครอบครัวก็ได้ เช่นกัน เด็กที่เร่ร่อนนอนตามใต้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทรายหรือสถานที่กำลังก่อสร้างหรือใต้ถุนอาคารใหญ่ๆ ที่ไม่มีคนดูแลหรือเข้มงวด เด็กเหล่านี้อาจมีอาชีพที่แน่นอนหรือไม่อาชีพ และมักเป็นเด็กที่ไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันในขณะที่เร่ร่อน (สายสุรี จุติกุลและคณะ, 2535)

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เด็กเร่ร่อน” หมายถึงเด็กที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน เร่ร่อนอยู่ในที่สาธารณะต่างๆ เช่น ตลาด สะพาน ป้ายรถเมล์ ฯลฯ ดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปวันๆ โดยการรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ เช่น ล้างจาน เก็บเศษเหล็ก ฯลฯ หรือขอทาน ลักขโมย เป็นต้น (สายสุรี จุติกุล และคณะ, 2535)

วัลลภ ตังคณานูรักษ์ (2535) ให้ความหมายด้วยการจำแนกเด็กเร่ร่อนออกเป็น 2 ลักษณะ คือเร่ร่อนตามวิถีชีวิตของครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้เปรียบเทียบกับยิปซีที่อพยพเคลื่อนย้ายไปหากินตามที่ต่างๆ ในพื้นที่เลหทราย หากแต่ “เด็กไทย” กลุ่มนี้จะเร่ตามครอบครัวไปตามแหล่งงานใหม่ ได้แก่ งานในไร่อ้อย งานกรีดยางในสวน จนถึงงานตามแหล่งก่อสร้างทั่วไปและงานขอทานที่เร่ขอและพักตามข้างทางในเมืองใหญ่ เป็นเด็กเร่ร่อนที่หลุดออกมาจากครอบครัว ลักษณะเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ได้รับแรงผลักดันอย่างรุนแรงจากครอบครัว ตั้งแต่ความแร้นแค้นอดอยากในครอบครัว การถูกดูต่ำและตบตีเป็นประจำ การถูกบังคับใช้งานอย่างหนัก จนเด็ก ๆ ทนภาพเหล่านี้ไม่ไหว จึงหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อนไปในทุกหนแห่งเพื่อความอยู่รอดของตนเอง (วัลลภ ตังคณานูรักษ์, 2540) นอกจากนี้ยังได้จัดแบ่งกลุ่มเด็กเร่ร่อน โดยใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2533) เด็กเร่ร่อนที่มีครอบครัว เด็กประเภทนี้ยังอยู่กับครอบครัว แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันอยู่ในท้องถนน เช่น เด็กเร่ขายของและบริการต่างๆ ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์ เด็กเร่ร่อนที่แยกจากครอบครัว เด็กประเภทนี้ออกจากบ้านด้วยความสมัครใจ หรืออาจถูกผลักดันจากผู้ปกครองให้ออกมาเพื่อเป็นการลดภาระ เมื่อออกมาแล้วก็ไม่ได้กลับไปหาครอบครัวอีกเลยเด็กเร่ร่อนที่ไร้ครอบครัว เป็นเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง หรือพลัดหลงจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่สามารถติดตามกันได้เด็กเร่ร่อนพร้อมครอบครัว เช่น ครอบครัวที่เป็นกรรมกรก่อสร้างหรือรับจ้างขนของ หรือขอทานหา เลี้ยงชีพ ที่อาศัยนอนใต้สะพานหรือศาลาวัด เป็นต้น

จากคำจำกัดความข้างต้น จะพบได้ว่าการนิยามความหมายของเด็กเร่ร่อน จะมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือเด็กที่ออกมาเร่ร่อนโดยยังอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือยังมีครอบครัวอยู่ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่มีหลักแหล่งที่แน่นอน หรือเป็นครอบครัวเร่ร่อนแบบ “ยิปซี” ก็ตาม เด็กเหล่านี้จะใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนโดยการขายพวงมาลัย เช็ดกระจก หรือใช้ชีวิตเร่ร่อนไปวันหนึ่ง ๆ เด็กที่ออกมาเร่ร่อน โดยไม่มีครอบครัวหรือไม่สามารถกลับสู่ครอบครัวได้ จะเป็นเด็กที่ได้รับแรงผลักดันอย่าง รุนแรงจากครอบครัว จนเด็กรับสภาพไม่ไหว จึงออกมาเร่ร่อน และใช้ชีวิตด้วยตนเอง

โดยสรุปแล้ว เด็กเร่ร่อนจะหมายถึง เด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวหรือไม่ก็ตาม ที่ออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนตามสาธารณะสถานต่าง ๆ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอน ดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปวันๆ โดยการรับจ้างขอทาน ลักขโมย แต่สำหรับในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ให้ความหมายเด็กเร่ร่อนในลักษณะของเด็กที่ไม่มีครอบครัวเป็นเด็กที่หนีออกจากบ้าน ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษว่า Runaway โดยนิยามความหมายว่าดังนี้เป็นเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัว และเร่ร่อนไปตามถนนหรือที่สาธารณะ เช่น ตลาด สะพานลอย ป้ายรถเมล์ สถานีขนส่ง เป็นต้น อาจเร่ร่อนตามลำพัง หรือเป็นกลุ่มแก๊งค์ ดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปวัน ๆ โดยการขอทาน รับจ้างเล็กๆ น้อยๆ ลักขโมย หรือขายบริการทางเพศ

ประเภทของเด็กเร่ร่อน

เราสามารถแยกประเภทเด็กเร่ร่อนออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ตามลักษณะการหาเลี้ยงชีพ (โครงการเพื่อเด็กเร่ร่อน 2532 – 2535) ดังนี้ คือ

1. กลุ่มเด็กเร่ร่อนขอทาน ชีวิตของเด็กเร่ร่อนต้องเคยกับการขอทานเช่นเดียวกับการสวดแลกเกอร์หรือ หินเนอร์ หรือกว แต่ก็ไม่เคยมีใครยึดการขอทานเป็นอาชีพไปจนโต เพราะงานง่าย ๆ และได้ผลค่อนข้างเร็วแบบนี้จะเป็นไปได้ก็ด้วยสาเหตุสองประการ คือ เป็นเด็กอายุน้อย (11 ปีลงมา) เพราะความคิดที่ยังเป็นเด็กจึงกล้าขอทาน และยังมีคนรู้สึกสงสารจึงให้ อีกประการหนึ่งก็ด้วยช่วงระยะเวลาการเร่ร่อนยังไม่นาน ความชัดเจนต่อสังคมจึงไม่มีนัก เพื่อความอยู่รอดจึงกระทำได้ ต่อเมื่อโตขึ้นแล้ว (12 ปีขึ้นไป) พฤติกรรมขอทานจะแปรเปลี่ยนไปสู่ลักษณะอื่น เพราะเมื่อโตขึ้นทำให้รู้สึกว่าเป็นหนุ่มจึงไม่กล้า และยังขัดแย้งกับลักษณะนิสัยส่วนตัวที่มีความหยิ่งและรักศักดิ์ศรี ทั้งยังไม่ชอบให้ใครว่าร้ายต่อหน้าด้วย

2. กลุ่มออกแรงประกอบอาชีพ นับเป็นกลุ่มเด็กที่มีแนวโน้มไปในด้านดี โดยตั้งความหวังไว้ว่าจะหางานทำแล้วส่งเงินกลับบ้าน กลุ่มออกแรงนี้จะเปลี่ยนงานบ่อยมาก เพราะความรู้สึกที่ว่าถูกเอาเปรียบ ค่าจ้างน้อย งานมากบ้าน คนจ้างจุกจิกจู้จี้บ้าง และตนเองต้องการมีอิสระสูงด้วย

3. แก๊งก่อวณสังคม ปกติแล้วเด็กเร่ร่อนจะมีอิสระเป็นตัวของตัวเองสูง และไม่ยึดติดกับใคร แต่การรวมกลุ่มของเด็กพวกนี้จะมีอยู่ ซึ่งเริ่มต้นง่าย ๆ จากการเข้าไปพักพิงกัน เพราะเป็นเด็กเร่ร่อนเหมือนกัน แล้วรวมตัวอยู่ด้วยกันจนถึงเป็นกลุ่มแก๊งค์ เด็กที่มีประสบการณ์จัดเจนกว่าจะทำตัวเป็นหัวหน้าแก๊ง มีการมั่วสุมและหาเด็กเล็กไปเป็นสมุนในการใช้งาน เริ่มตั้งแต่การขอทาน ลักขโมย ฉกฉวย เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นเครื่องมือของผู้ใหญ่

4. กลุ่มขายบริการทางเพศ เด็กผู้หญิงที่ออกมาเร่ร่อนนั้น หนทางชีวิตค่อนข้างจะแคบ เพราะมักจะต้องตกเป็นเหยื่อของกามารมณ์ อาจจะเป็นในกลุ่มเด็กเร่ร่อนด้วยกันหรือบุคคลอื่น โดยทั่วไป จนกระทั่งหันมาขายตัว อาจอยู่ในสังกัด หรือเป็นอิสระก็ได้ สำหรับเด็กขายนั้นก็มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งจะได้พิจารณาต่อไป

สาเหตุที่ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน พิจารณาสาเหตุของการออกเร่ร่อนจะพบสาเหตุใหญ่ 3 ประการดังนี้

1. ครอบครัว ความไม่เป็นสุขภายในครอบครัว การแยกทางกันของพ่อแม่ การทะเลาะเบาะแว้ง ไม่สนใจดูแลลูก ความรุนแรงภายในครอบครัวที่มีต่อเด็ก ซึ่งแรงผลักดันเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่ไม่ได้ส่งเสริมให้เด็กมีความผูกพันกับบ้านและครอบครัวเลย การที่พ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก การลงโทษเด็กอย่างรุนแรงโดยไร้เหตุผล ลักษณะของอารมณ์ผู้ใหญ่ที่ไม่คงที่และไม่ยุติธรรม รวมทั้งการบังคับให้เด็กทำในสิ่งที่เขาไม่ยอมทำ จนเด็กรู้สึกว่าเขาได้รับความกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจมาก จนเป็นเหตุให้เด็กต้องหาทางออกด้วยการหนีออกจากบ้าน

2. ตัวเด็กเอง คือ เด็กเป็นผู้รับผลกระทบจากแรงผลักดันภายในบ้านและแรงดึงดูดภายนอกบ้าน ประกอบช่วงวัยของเด็กที่อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากลอง รักสนุก ติดเพื่อน ต้องการความรักความสนใจ

จากเพื่อนต่างเพศ เบื่อบ้าน เบื่อโรงเรียน กลัวการถูกลงโทษจากการทำความผิดของตน บางคนสติปัญญาต่ำและถูกชักจูงล่อลวงได้ง่าย รวมถึงการพลัดหลงและกลับบ้านไม่ถูก

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวเด็กหรือสิ่งที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย สิ่งเร้าภายนอกเหล่านี้เป็นแรงดึงดูดให้เด็กเข้าสู่สังคมเร่ร่อน เพราะมีทั้งสิ่งยั่วยวนให้เด็กได้สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น วิดีโอเกมส์ สถานบันเทิงต่างๆ โรงภาพยนตร์ สวนสนุก สวนสาธารณะ ฯลฯ เด็กสามารถหาเงินได้ง่ายจากการขอทานในแหล่งท่องเที่ยว หรือ การขายบริการทางเพศ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้แล้ว อิทธิพลของสื่อมวลชนต่าง ๆ ก็ถ่ายทอดค่านิยมฟุ้งเฟ้อให้เด็กได้ลอกเลียนแบบพฤติกรรมอีกมากมาย

จากสาเหตุดังกล่าว ได้สร้างกระบวนการเป็นเด็กเร่ร่อนได้หลายลักษณะ ทั้งจากตัวเด็กเอง จากครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม แต่ละกระบวนการจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ซึ่งนิตยา กัทสิระพันธ์ (2535) ได้นำเสนอไว้ 5 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. กระบวนการโดยตัวเด็กและครอบครัว เด็กขาดความรักความเข้าใจ ครอบครัวยากจนเด็กต้องช่วยหารายได้ บางคนเบื่อโรงเรียน เมื่อเขาต้องออกมานอกบ้านได้พบกับสังคมภายนอก มีประสบการณ์เรียนรู้วิธีเอาตัวรอดในสังคมนอกบ้าน ต้องการอิสระและไม่มีความผูกพันกับบ้านและครอบครัวอีกต่อไป เพราะเด็กสะสมความพร้อมในการออกจากบ้านมานานแล้ว

2. กระบวนการถูกล่อลวงชักจูง พ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกได้อย่างใกล้ชิด เพราะต้องทำมาหากิน เด็กถูกชักชวนให้ลองยา และขโมยทรัพย์สิน สุดท้ายจึงหนีออกจากบ้านด้วยกลัวถูกจับได้และถูกลงโทษ

3. กระบวนการที่พ่อแม่กระทำโดยไม่เจตนา มักจะเกิดขึ้นกับครอบครัวเร่ร่อนที่เคลื่อนย้ายหางานทำ โอกาสที่เด็กจะพลัดหลงมีได้ง่าย แต่พ่อแม่ก็ไม่มีเวลาตามหา

4. กระบวนการที่พ่อแม่กระทำโดยเจตนา ลักษณะครอบครัวคล้ายคลึงกับประเภทไม่เจตนา แต่พ่อแม่มีเจตนาทิ้งเด็กไว้ในแหล่งชุมชนที่สับสน และไม่มีการติดตามข่าวสาร

5. กระบวนการจากสถานการณ์ที่พลิกผัน พ่อแม่ ญาติพี่น้องเสียชีวิตหรือติดคุกหรือหนีจากไป เด็กจะไร้ที่พึ่ง เหนง ว้าเหว่ ซึมเศร้า ต้องช่วยตนเองให้อยู่รอด แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ต้องการอยู่ในสถานที่เดิมที่รู้สึกกระทบกระเทือนจิตใจ ต้องเร่ร่อนอย่างขวัญเสีย อาจถูกล่อลวงได้ง่าย

วงจรชีวิตการเป็นเด็กเร่ร่อนนั้น เริ่มมาจากการเป็นเด็กที่มีปัญหาภายในครอบครัว ซึ่งอาจเกิดจากตัวเด็กเอง สมาชิกในครอบครัว หรือสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เด็กอาจได้รับความกดดันจากสภาพบีบคั้นต่าง ๆ จึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านกลายเป็นเด็กเร่ร่อน การที่ต้องออกเผชิญชีวิตภายนอกตามลำพังทำให้สภาพจิตใจของเด็กย่ำแย่ลง วิธีในการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป เด็กต้องเรียนรู้ในการเอาตัวรอดไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม การกระทำบางอย่างเด็กอาจทำลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือไม่มีทางเลือกหรือไม่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เนื่องจากขาดผู้ชี้แนะที่ถูกต้องก็อาจจะประพฤติดังเป็นเด็กเถร และในที่สุดอาจกระทำการที่ผิดกฎหมาย ถูกจับกุม และถูกดำเนินคดีจนกลายเป็นอาชญากรในที่สุด

เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะไม่ได้รับการขัดเกลาจากสังคมในทางที่เหมาะสม ไม่ได้เรียนรู้ในการใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้อง ส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตตามความเคยชิน หรือเคยปฏิบัติมา เมื่อมีลูกหลานก็อาจจะเลี้ยงดูตามที่ตนเองได้รับการเลี้ยงดู ลูกหลานเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นเด็กที่มีปัญหาต่อไปในอนาคตได้

สภาพปัญหา

การที่เด็กต้องตัดสินใจออกจากบ้านมาเร็ววัน เด็กๆ ต้องออกมาเผชิญชีวิตภายนอกตามลำพัง วิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เด็ก ๆ จึงต้องเรียนรู้ในการเอาตัวรอดไม่ว่าจะวิธีใดก็ตาม การกระทำบางอย่างเด็กอาจทำลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้เด็กต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัย

ด้านสุขภาพอนามัยของเด็กเร่ร่อน จะพบว่าเด็กส่วนใหญ่จะมีปัญหาโรคผิวหนังอันเนื่องมาจากความสกปรก ส่วนใหญ่ไม่มีการรักษาความสะอาด เด็กบางคนเป็นโรคขาดสารอาหาร โรคระบบย่อยอาหาร โรคพยาธิ โรคเกี่ยวกับฟัน หวัดเรื้อรัง มีความผิดปกติด้านสมองและจิตใจ บางคนติดสารเสพติดประเภทต่าง ๆ เช่น ทินเนอร์ บุหรี่ ยาม้า กาว เพราะเป็นสิ่งที่สามารถหาซื้อได้ง่าย ประกอบกับเด็กมีนิสัยอยากรลอง และทำตามเพื่อน

เด็กเร่ร่อน เป็นเด็กที่ไม่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูจากครอบครัว หรือไม่ได้อยู่ในสถาบันครอบครัว เป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคม พึ่งตนเองในการยังชีพและขัดเซพเนจรตามที่สาธารณะ เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเติบโตไม่สมวัย เป็นโรคผิวหนังแผลเรื้อรัง เสื้อผ้าสกปรก มอมแมม ร่างกายพิการ บางคนมีอาการขาดอาหาร สุขภาพผอม อิดโรย เป็นกลากเกลื้อน หิด มีกลิ่นเหม็นตามตัว เพราะการที่ดองเร่ร่อน จึงทำให้เด็กเหล่านี้อยู่ในภาวะต้องพึ่งตนเองทุกด้าน ขาดที่พึ่งทางใจ ขาดความรักความอบอุ่น จึงมีลักษณะที่ไม่จริงจังกับชีวิต ในการตัดสินใจแต่ละครั้งจะยึดอารมณ์ชั่วขณะ (สายสุรี จุติกุล, 2532)

เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ขาดปัจจัยพื้นฐานในการครองชีวิต โดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ ยารักษาโรคป่วยไข้ อาหารที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการพัฒนาร่างกายและสุขภาพ ดังนั้นภาพของเด็กเร่ร่อนที่ตระเวนขอทานและคุ้ยหาเศษสิ่งของตามถังขยะทั่วไปเพื่อให้ขายหาเงินประทังชีวิตจึงเห็นอยู่ทั่วไป พร้อมกับเรือนร่างที่สกปรกมอมแมมด้วยเสื้อผ้าชุดเดิมที่สวมอยู่ตลอดเวลา และสิ่งที่ต้องตระหนักที่สุดยามป่วยไข้จำเป็นต้องนอนชมไว้คนดูแลรักษาจนกว่าจะหายเอง (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2535)

เนื่องจากหลายรายมีอาชีพนอนกับชาวต่างชาติ เพื่อให้ได้เงินมาโดยง่าย ในระยะต้นๆ ที่รู้จักกับเด็ก เด็กจะปฏิเสธพฤติกรรมนี้จนเมื่อเด็กไว้ใจในระดับหนึ่ง เด็กจะเล่าให้ฟัง พร้อมทั้งบ่งชี้สถานที่ต่างๆ ที่เด็กใช้เพื่อหาเพื่อนเหล่านี้ รวมทั้งชื่อบุคคลที่ทำตัวเป็นแม่ค้าหรือพ่อค้าคนกลาง เป็นสื่อพาชาวต่างชาติมาพบกับเด็ก จากการตรวจพบได้มีการติดเชื้อเอดส์กันบ้างแล้ว ซึ่งเป็นอันตรายต่อเด็กเองและอันตรายในการแพร่กระจายเชื้อ (สายสุรี จุติกุล, 2535)

เด็กเร่ร่อนต้องตกเป็นเครื่องมือและถูกใช้ให้เป็นเหยื่อธุรกิจทางสังคมที่มีผิดกฎหมาย มีจำนวนมากกว่า 80 % ใช้ยาเสพติดเกือบหมดทุกคน เสี่ยงภัยและมีจำนวนมากที่เป็นเอดส์ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2540)

เมื่อเด็กเหล่านี้ใช้สิ่งเสพติดเป็นระยะเวลานาน สุขภาพทางร่างกายของเด็กจะเสื่อมโทรม เช่น ตัวเหลือง เจ็บคอ ไอและเป็นโรคทางเดินหายใจ โรคทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งอาจจะเสียชีวิตเมื่อใช้ยาเกินขนาด (พนมกร ตันตน, 2540)

การติดยาเสพติด

เด็กเร่ร่อนที่พบส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 7 – 18 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบอิสระ ทดลองทำสิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ และชอบอยู่ในกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน ทำให้มีความกล้าที่จะเผชิญสภาพต่าง ๆ ได้โดยไม่มีความหวาดกลัวหรือสะทกสะท้าน ทดลองเรื่องสารเสพติด ทั้งทินเนอร์ กาว บุหรี่ กล้วยา เฮอร์อีน ยาบ้า ผงขาว ฯลฯ การกระทำความผิดอันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่พึงประสงค์

เด็กเร่ร่อนต้องเสี่ยงต่อการประกอบพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องหรือไม่พึงประสงค์ด้วยใจสมัคร เช่น การลักเล็กขโมยน้อยตามห้างสรรพสินค้า การติดยาเสพติด ส่วนใหญ่จะหัดจากเพื่อน ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกันค่อนข้างมาก นอกจากนั้น เด็กยังเรียนรู้จากกันและกันเรื่องวิธีหนีตำรวจ วิธีชุกซ่อนสิ่งเสพติด เพื่อหลบหลีกการจับกุม วิธีพูดเท็จเพื่อให้พ้นโทษ (สายสุรี จุติกุล, 2535)

การขายบริการทางเพศของเด็ก

เด็กหญิงบางรายวัยเพียง 13 – 14 ปี อยู่ในชุดชั้นในตัวจิ๋ว เดินอะโกโก้ด้วยลีลาเย้ายวนที่เรียนรู้จากรุ่นพี่ ที่จะลงเอยด้วยการขายบริการทางเพศแก่แขกในที่สุดด้วยราคาครั้งสั้นไม่เกิน 200 บาท สิ่งที่ทวีปรีดาในสายตาคนภายนอก ก็คือสภาพเด็กชายที่เร่ขายทวารหนักแก่ฝรั่งทั่วไป

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนามพบว่าเด็กประเภทนี้เฉพาะพืชมามีไม่ต่ำกว่า 50 ราย ก่อนนั้นฝรั่งที่ชอบเสพสัมพันธ์กับเด็กจะใช้วิธีการชักชวนพาเด็กไปพักอยู่ที่บ้านพัก มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย จากนั้นจึงใช้วิธีการมากมายเพื่อร่วมเพศกับเด็ก วิธีหนึ่งที่มีใช้อยู่เสมอก็คือ การให้เด็กกินยานอนหลับและลักหลับเอา เด็กเหล่านี้เมื่ออยู่นาน ๆ เข้าก็พอใจกับสิ่งที่ได้รับ โดยเฉพาะการเงินที่ใช้จ่ายอย่างเพียงพอ (วัลลภ ตังคณานูรักษ์, 2537)

จากการศึกษาของสมพงษ์ จิตระดับ ในประเด็นความแตกต่างของเด็กเร่ร่อนหญิงและชาย พบว่าเด็กเร่ร่อนหญิงจะเร่ร่อนไม่นานนัก จะมีคนชวนไปทำงานและกลายเป็นโสเภณีเด็ก ขายบริการทางเพศครั้งละ 100 – 2,500 บาท ลูกค้าเป็นทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2538)

การขาดโอกาสทางการศึกษา ฝึกอาชีพ อบรม

เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านการศึกษา ด้านการเตรียมให้มีอาชีพและการอบรมจริยธรรม ความเป็นอยู่ ทำให้จิตใจเยาะเย้ยกระด้างและสร้างปัญหาต่อเนื่องอื่น ๆ ตามมาเป็นลูกโซ่ เช่น

ปัญหาการตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส เด็กเร่ร่อนไม่สามารถเข้าถึงบริการที่รัฐจัดได้ ไม่ว่าจะเป็นศูนย์เยาวชน ห้องสมุดประชาชน (ธรรมรักษ์ การพิศัญญ์, 2537)

เด็กเหล่านี้ไม่จบประถมศึกษาโอกาสเรียนน้อยมากเนื่องจากการศึกษาในระบบยังไม่เอื้ออำนวยต่อวิถีเร่ร่อนเรียน พร้อมทั้งยังไม่มีหน่วยงานใดแสดงตนพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อเด็กเหล่านี้อย่างจริงจัง ยกเว้นในกรณีที่ถูกจับแล้ว นอกจากนี้ทักษะด้านอาชีพได้อาชีพหนึ่งก็ไม่มี ประกอบกับลักษณะบุคลิกภาพที่ไม่ชอบอยู่กับที่ ขาดความสนใจและตั้งใจ เด็กจะขาดอนาคตที่ดีและอาจกลายเป็นคนถ่างสังคมในระยะยาวนาน (สายสุรี จุติกุล, 2535)

การไร้ที่พึ่งพิงอาศัยอย่างเป็นสุข

นับแต่ภายในครอบครัวที่ไร้สุขจนอยู่ไม่ได้จนกระทั่งต้องหนีออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อน ต้องหาที่หลบนอนให้พ้นภัย โดยหลบนอนอยู่บนต้นไม้ บนหลังคาที่พักผู้โดยสาร รถเมล์ ในอุโมงค์มืดใต้ถนน หลบเข้าไปนอนในปะเก็นที่ลอยรับผู้โดยสาร อยู่บนตอม่อใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา ในบ้านร้าง ในที่รกร้างท้ายวัด (วัลลภ ตังคณานุกาญ์, 2535)

บริเวณที่เด็กเร่ร่อนชอบอยู่เป็นประจำต้องปลอดภัยจากตำรวจ มีที่อาบน้ำ หาชองกินได้ ไม่มีใครสนใจ ดังเช่นในโบสถ์ไฟฉายต่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดคมกวดได้สะดวก หาเงินง่ายไม่มีใครเข้าไปรบกวนหรือยุ่งเกี่ยว

เด็กเร่ร่อนมากที่สุด คือ พื้นที่สนามหลวง ปากคลองตลาด วงเวียนใหญ่ เพราะเป็นสถานที่ที่มีเด็กมากที่สุด สถานที่เด็กหลบนอนส่วนมากคือตลาด เช่น ตลาดปากคลองตลาด ตลาดประตูน้ำ ตลาดบางกระบือ ตลาดหมอชิต ฯลฯ (กรมประชาสัมพันธ์, 2509)

สภาพทางด้านจิตใจ

เด็กหนีออกจากบ้านส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-14 ปี เด็กเหล่านี้อยู่ในวัยที่กำลังเปลี่ยนแปลงส่ววัยรุ่น เด็กวัยนี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ชอบผจญภัย ต้องการความรักความเข้าใจจากผู้ปกครอง พ่อ แม่ แต่เด็กหนีจากบ้านเหล่านี้ไม่ได้รับความต้องการตามวัย ถูกพ่อแม่ทำโทษรุนแรงเสมอ และอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหาต่างๆ สภาพต่างๆ ดังกล่าวทำให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี อยู่ในครอบครัวไม่มีความสุข ในการเร่ร่อน เด็กมีทั้งความรือร่ายกลับบ้านและเฉยๆ ต่อการกลับบ้านครั้งต่อครั้ง (นพพร นพเจริญกุล, 2521)

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาที่เด็กเร่ร่อนประสบอยู่นั้น มีลักษณะดังนี้

1. ขาดบริการขั้นพื้นฐาน และด้อยโอกาสในการพัฒนาตนเองด้านสุขภาพกาย ใจ เด็กที่ออกมาเร่ร่อนมักพบกับปัญหอนามัยโภชนาการ รวมทั้งความผิดปกติทางด้านสมองและจิตใจเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ขาดโอกาสพัฒนาทางการศึกษา ผิดอบรม และไม่สามารถเข้าถึงบริการที่รัฐจัดให้ไร้ที่พึ่งพิงอย่างเป็นสุข ต้องออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนกลางถนน นอนในที่รกร้างขาดพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทั้งเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อาหาร และที่รักษาตนเองขณะเจ็บป่วย ทำให้สุขภาพร่างกายเสื่อมโทรมโดยเร็วขาดโอกาสพัฒนาตนเองด้านการศึกษา นันทนาการ และการฝึกอาชีพตามวัยที่เด็กควรได้รับ

2. เสี่ยงต่อการกระทำผิดและถูกใช้เป็นเครื่องมือ เสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ค้าประเวณีและการติดเชื้อมารูโรคและโรคเอดส์ และเป็นอาชีพที่หาเงินได้ง่าย พร้อมกับขาดความรู้เรื่องโรคเอดส์เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของมิถุนาชีพ จากสถานการณ์ที่ต้องเอาตัวรอดและแข่งขันในหมู่เพื่อน ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ลักขโมย และใช้สิ่งเสพติด รวมทั้งการถูกชักจูงให้ค้ายาเสพติดเนื่องจากความเป็นเด็กไร้เท้าไม่ถึงการณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กรมประชาสงเคราะห์ (2509) ศึกษา "สภาพของเด็กเร่ร่อนและสาเหตุที่ทำให้ เร่ร่อน" พบว่า เด็กออกมาเร่ร่อนส่วนมากเป็นเพศชาย ช่วงอายุตั้งแต่ 7 - 15 ปี เด็กเรียนหนังสือแต่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนมากเป็นเด็กที่เคยอยู่ต่างจังหวัด (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง) ส่วนมากเป็นเด็กที่อยู่กับบิดามารดาแต่มีฐานะยากจน และสาเหตุทำให้เด็กออกมา เร่ร่อนส่วนมากเด็กไม่พอใจที่พ่อแม่ดูดาหรือทนการถูกเย็บตีไม่ไหว และมักไม่ได้รับความรักความอบอุ่น และมีบางส่วนเกิดจากนิสัยของเด็กที่ชอบเที่ยวเตร่ ดื้อรั้น ซุกซน และชอบอิสระรักความสนุกมากอีกสิ่งหนึ่ง เด็กบางคนก็มาเพราะไม่พอใจครูที่โรงเรียน ครูไม่เข้าใจเด็ก

พฤติกรรมในระหว่างเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนมากที่สุดคือ พื้นที่สนามหลวง ปากคลองตลาด วงเวียนใหญ่ เพราะเป็นสถานที่ที่มีเด็กมากที่สุด สถานที่เด็กหลบนอนส่วนมาก คือ ตลาด เช่นตลาดปากคลองตลาด ตลาดประตูน้ำ ตลาดบางกระบือ ตลาดหมอนิจิต ฯลฯ เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประทานอาหารทุกมื้อ แต่อาหารที่รับประทาน คือ พวกข้าวราดแกง ข้าวต้ม

รายได้ในระหว่างเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนส่วนมากออกจากบ้านไม่มีเงินติดตัวมา แต่เมื่อเร่ร่อน แล้วจะได้เงินมาจากการขอทาน และบางรายก็มาจากการทำงาน ล้างจาน ชั้กรองเท้า เด็กเร่ร่อนบางคนใช้เวลากลางคืนกับการเที่ยวเตร่ดูภาพยนตร์ และส่วนมากเร่ร่อนร่วมกับผู้อื่น

ความรู้สึกเกี่ยวกับการเร่ร่อน เด็กส่วนมากไม่ชอบการเร่ร่อน เพราะยังคิดถึงพ่อแม่และยังต้องการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานกลัวถูกจับและต้องการเรียนหนังสือ และอยากมีงานทำและเป็นคนดี ไม่สนุกเพราะลำบาก แต่ไม่กล้าเข้าบ้านเพราะกลัวถูกทารุน ถูกเด็กอื่นรังแก และอับอายในเวลาไปขอทาน แต่เด็กบางรายที่ชอบการเร่ร่อนเพราะสนุก มีเพื่อนมาก เป็นอิสระ ไม่ถูกตี หาเงินง่าย ได้ทำตามเพื่อน ชอบผจญภัยชีวิตด้วยตนเอง ชอบเพราะมีโอกาสหาเงินไปให้แม่ใช้ ชอบเพราะเกียจคร้านการทำงาน

2. พจนา นารณกรกิจ (2520) ศึกษาเรื่อง "การให้การสงเคราะห์เด็กหญิงเร่ร่อนในสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท" พบว่า เด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์จะมีอายุอยู่ในช่วง 14 - 16 ปี มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนถึงร้อยละ 57.45 บิดามารดาประกอบอาชีพกรรมกรรับจ้างรายวันรายได้น้อย ไม่มีเวลาที่จะดูแลอบรมสั่งสอนบุตรและส่งเสริมให้บุตรเรียนได้ เด็กร้อยละ 53.49 ไม่เคยเรียนหนังสือ เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนน้อยมากไม่ถึงร้อยละ 10 เด็กเหล่านี้ต้องออกทำงานหารายได้ให้แก่ครอบครัวตามความสามารถประกอบกับการที่เด็กในวัยนี้ชอบความเป็นอิสระ ขาดความยังคิดมีความโน้มเอียงเชื่อเพื่อนมากกว่าบิดามารดา จึงทำให้เด็กมีความเคยชินกับการมีชีวิตรอบนอกบ้านมากกว่าอยู่ในบ้าน ซึ่งพบว่าเด็กร้อยละ 47.67 ถูกจับเข้ารับการสงเคราะห์เพราะหนีออกจากบ้านและโรงเรียนเพื่อเที่ยวกับเพื่อนหรือพี่น้อง

เด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ ระหว่างที่เด็กอยู่ในสถานแรกรับ ฯ เด็กร้อยละ 70.71 มีความพอใจในสภาพความเป็นอยู่เนื่องจากในสถานแรกรับ ฯ มีสภาพความเป็นอยู่ดีกว่าเดิม แม้ว่าจะต้องอยู่ในระเบียบวินัยของหน่วยงานบ้าง เด็กร้อยละ 82.56 สามารถเล่นและเข้ากันได้ มีปัญหาบ้างก็เป็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวของเด็กบางคน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเจ้าหน้าที่นั้นเป็นไปด้วยดีเช่นกัน

จากผลการศึกษาทั้งหมดนี้ พอจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่า การดำเนินงานของสถานแรกรับเด็กพญาไท ประสบกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบางประการ โดยเฉพาะจำนวนเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ทางสถานแรกรับ ฯ ควรจะเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายสวัสดิภาพเด็กให้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรจะพัฒนาเจ้าหน้าที่โดยการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ตน ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังควรกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้แคบลงกว่าเดิม และลดจำนวนเด็กที่จะรับเข้าให้น้อยลง โดยการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อให้รับผิชอบเด็กที่ไม่มีปัญหาทางความประพฤติและครอบครัว ซึ่งจะเป็นการลดจำนวนเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบลง ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถให้การสงเคราะห์ตามหลักการและวิธีการสังคมสงเคราะห์ได้อย่างเต็มที่

3. นพพร นพเจริญกุล ศึกษาเรื่อง “สุขภาพจิตและการปรับตัวของเด็กหนีบ้านที่รับการรักษา ณ โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์” พบว่า เด็กหนีบ้านอายุระหว่าง 6 - 14 ปี เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาเหล่านี้อยู่ในวัยที่กำลังเปลี่ยนแปลงส่ววัยรุ่นเด็กวัยนี้ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ชอบผจญภัย ต้องการความรักและความเข้าใจจากพ่อแม่และผู้ปกครอง แต่เด็กหนีบ้านเหล่านี้ไม่ได้รับความต้องการตามวัย ถูกพ่อแม่ทำโทษอย่างรุนแรงเสมอ และอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหาต่าง ๆ สภาพต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี เด็กอยู่ในครอบครัวไม่มีความสุข และเกิดความรู้สึกอยากหนีไปให้พ้นออกจากบ้านไปเร่ร่อนตามที่สาธารณะต่าง ๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กวัยนี้ต้องการการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความเข้าใจ และด้วยความละมุนละมัย มีเมตตาธรรมเป็นสำคัญ

ในขณะที่เร่ร่อนเด็กมีความรู้สึกอยากกลับบ้านและเด็กมีความรู้สึกเฉย ๆ ต่อการกลับบ้านมีครั้งต่อครั้ง เด็กมีกิจกรรมที่กระทำในระยะเร่ร่อนได้แก่ รับจ้าง ขอดทาน ลักขโมย มีการทำความผิดบ้างเล็กน้อยเพื่อยังชีพ ซึ่งเป็นการทำผิดเองและมีผู้ใหญ่ชักจูงบ้าง และเที่ยวเร่ร่อนไปหลายแห่ง และแหล่งที่พบเด็กเร่ร่อนหลักนอนจำนวนมาก ได้แก่ สะพานพุทธ ปากคลองตลาด สนามหลวง ท่าพระจันทร์ ฯลฯ

การปรับตัว เมื่อเด็กเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลยุวประสาท ฯ ทางโรงพยาบาลได้จัดบรรยากาศในการรักษาเหมือนครอบครัวที่ดี มีผู้ดูแล ทำหน้าที่เสมือนเครือญาติ เด็กเป็นเสมือนสมาชิกครอบครัว และมีการฝึกหัดนิสัยประจำวันและระเบียบต่าง ๆ ของครอบครัว สภาพต่าง ๆ ในโรงพยาบาลทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีทั้งด้านอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใหญ่และเพื่อน ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเชื่อวาระบบการรักษาวิธีที่โรงพยาบาลนี้ใช้อยู่เป็นวิธีที่ดีมาก

ทัศนคติของเด็กในอนาคตเหล่านี้ พบว่าเด็กอยู่ในโรงพยาบาลระยะหนึ่ง คือ ระหว่าง 15-30 วัน เด็กจะมีทัศนคติที่ดีต่อโรงพยาบาล ต่อสังคมโดยส่วนรวม และต่อตัวเอง เด็กสามารถคิดในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง การประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นผู้เขียนใคร่ขอสรุปว่า เด็กหนีบ้านถ้าได้รับการช่วยเหลือในระยะแรก ๆ เด็กก็จะสามารถปรับตัวให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาเห็นว่า รัฐและเอกชนควรจัดบริการวางแผนครอบครัวไปสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง ควรมีนโยบายปรับปรุงชนบทเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ควรจัดบริการสวัสดิการครอบครัวให้ทั่วทุกชุมชน เพื่อช่วยครอบครัวที่มีปัญหา รวมทั้งควรขยายศูนย์เยาวชนไปสู่ชนบท

4. รองศาสตราจารย์ ดร.พรณทิพย์ ศิริวรรณยุคต์และคณะ (2522) ศึกษาเรื่อง “ความต้องการพื้นฐาน และความสนใจอาชีพของเด็กเร่ร่อนวัยรุ่น” พบว่า

1) ความต้องการพื้นฐานของเด็กในสถานแรกรับทั้งหมดที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ อนาคต : การศึกษาและอาชีพ ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละสถานแรกรับก็มีปัญหาลักษณะคล้ายกันมาก จากสถานแรกรับเด็กชายที่ปากเกร็ด ที่มีปัญหาความต้องการพื้นฐานด้านการเงินมากที่สุด

2) อาชีพที่เด็กในสถานแรกรับทั้ง 4 แห่ง สนใจเลือกมากที่สุดคือ งานบริการงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและเกี่ยวกับสังคมและเมื่อพิจารณาแต่ละสถานแรกรับก็สอดคล้องกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอาชีพที่เด็กต้องการฝึกฝน คือ การจัดการสอน ศึกษาหาความรู้ให้มากพอที่จะไปประกอบอาชีพเหล่านั้นได้ อาชีพที่สนใจรองลงมาคือ ด้านที่เกี่ยวกับศิลป ดนตรีและวรรณกรรม

3) ความต้องการพื้นฐานและความสนใจในอาชีพของเด็กมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูงในแต่ละด้าน และการสนใจในอาชีพสอดคล้องและสัมพันธ์กับปัญหาความต้องการงานของเด็ก

5. โครงการอาสาพัฒนาชุมชน ทบวงมหาวิทยาลัย (2527) ศึกษาเรื่อง “การประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนบนท้องถนน (ศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร)” พบว่า

ผลการศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนบนท้องถนนอย่างจริงจัง จำนวนเด็กและเยาวชนเหล่านี้มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้เด็กและเยาวชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมและการกระทำความผิดกฎหมายด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีตำแหน่ง สวป. สว.จร. และรองฯ มีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหานี้ไม่ประสบความสำเร็จในบางท้องที่ มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการแก้ไขปัญหานี้ของทางราชการไม่แน่นอนเป็นปัญหาสำคัญอันดับ 1 ปัญหาการว่างงานของเด็กและเยาวชนอื่นเนื่องมาจากความยากจนของครอบครัวเป็นอันดับ 2 ปัญหาหนังสือพิมพ์มีส่วนส่งเสริมทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบางท่านไม่กล้าดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเป็นอันดับ 3

จากการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะอาชีพนี้เอื้ออำนวยให้มีผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การศึกษาดำเนินการมีบุตรจำนวนมาก และครอบครัวของเด็กและเยาวชนเหล่านี้จำนวนไม่น้อยมีการย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด นอกจากโครงสร้างของสังคมไทยและวัฒนธรรมมีส่วนค้ำจุนการประกอบอาชีพนี้ อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครต้องการให้มีการแก้ไขปัญหานี้

6. นนทิณี เพ็ชรไพศิษฐ์ (2530) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : ศึกษาเฉพาะการให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน” พบว่า

บุคลากรของรัฐส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.75 และภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นชายร้อยละ 63.69 ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างก็เห็นด้วยที่รัฐดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนเร่ร่อนเนื่องจากรัฐมีมาตรการและกฎหมายรองรับในการป้องกันแก้ไขปัญหานี้ และสามารถที่จะจัดสรรกำลัง

คนที่มีความรู้ทางวิชาชีพและวิชาการ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสถานที่ที่จะดำเนินการให้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กได้ รัฐควรปรับปรุงรูปแบบการทำงานโดยเน้นหลักการ กระบวนการและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ และมีการยึดมั่นในการปฏิบัติการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการ บุคคลภาครัฐก็ยอมรับรูปแบบการดำเนินงานของภาคเอกชน ซึ่งให้การช่วยเหลือป้องกัน บรรเทา แก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อน โดยมีความเห็นว่าภาคเอกชนเป็นองค์กรขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมากกว่าและรูปแบบการทำงานสามารถใกล้ชิดเด็กได้ตลอดเวลา เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นโสด ทำให้รับรู้และเข้าใจสภาพแวดล้อมและปัญหาของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งมีจำนวนที่มารับบริการไม่มากนัก

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะว่าภาครัฐควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนี้รูปแบบการให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในเรื่องการออกตรวจตราเด็กและ

เยาวชนเร่ร่อน การให้บริการสวัสดิภาพเด็กในสถานแรกรับเด็กเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ควรมีการคัดเลือกผู้ที่มีใจรักเด็ก รู้จักเสียสละ มีคุณภาพ และคุณธรรมพอที่จะรับฟังปัญหาของเด็กและมีความรู้ทางด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยาเป็นอย่างดี พอที่จะเข้าถึงครอบครัวเด็กและสามารถพัฒนาครอบครัวเด็กได้ครบวงจรการดำเนินงานควรมุ่งเน้นที่ครอบครัวเด็ก พัฒนาครอบครัวเด็กให้มีคุณภาพสามารถช่วยตนเอง แก้ไขปัญหาของตนเองได้ ซึ่งเป็นการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ เพราะส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับว่าเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ประสบปัญหาโดยนำหลักการจัดระเบียบชุมชนมาใช้พัฒนาครอบครัวและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการยอมรับและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

7. สุนันทา เสี่ยงไทย (2531) ศึกษาเรื่อง “เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข” พบว่า ในบรรดาเด็กและเยาวชนที่เร่ร่อนส่วนใหญ่อายุช่วง 11-14 ปี เป็นบุตรคนโตหรือคนที่สองในครอบครัวที่มีบุตร 3 - 4 คน ก่อนออกจากบ้านมาเร่ร่อนหลาย ๆ คนทะเลาะกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการเสียนิสัยถึงบาดเจ็บ ดังนั้นเมื่อมีความขัดแย้งกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงมักออกมาเที่ยวเตร่นอกบ้านจนกระทั่งรู้สึกสบายใจขึ้นจึงกลับบ้าน

หลังจากออกจากบ้าน เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ 65 ออกมาเร่ร่อนนอกบ้านระยะเวลากว่า 6 เดือนขึ้นไป แต่น้อยรายที่ออกมาเร่ร่อนเกิน 3 ปี สิ่งที่เด็กเหล่านี้ต้องการมากที่สุดในระหว่างเร่ร่อนคือ เงิน อาหาร การพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เด็กมีด้วยกันมักจะเป็นการเที่ยวในที่ต่าง ๆ สูดดมสารละลายทินเนอร์ เด็กสามารถประท้วงชีวิตของตนได้ด้วยการขอเงิน และเมื่อไรที่เด็กมีความรู้สึกไม่สบายใจระหว่างเร่ร่อนจะไปหาเพื่อนเพราะคิดว่าเพื่อนรักตนมากที่สุด

เด็กเหล่านี้ไม่มีปัญหาสุขภาพทางกายอย่างรุนแรง ในขณะที่เร่ร่อนไปเรื่อย ๆ เด็กเหล่านี้ชอบดนตรีสมัยนิยม ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าเด็กมีจิตใจที่อ่อนไหวและเป็นส่วนที่จะทำให้เขาถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจโดยผู้รอบข้างได้ง่ายการมองตนเองของเด็กเร่ร่อน จะสะท้อนการมองอนาคตในลักษณะหมอดหวัง หนีปัญหาด้วยการสนุกไปวัน ๆ มองสังคมไปในทางลบ ตนเองตกเป็นเหยื่อของสังคม

องค์กรภาครัฐและเอกชนที่ดำเนินการและมีขอบข่ายงานเพื่อรับรองสวัสดิภาพและสงเคราะห์เด็กที่มีความทุกข์ยากเดือดร้อน มีการจัดกิจกรรมประเภทเกม ค่าย และทัศนศึกษา จำยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไปอีกจึงเสนอมาตรการด้านเด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัดเป็น 2 ระยะ

มาตรการระยะสั้น ควรให้มีโครงการบ้านพักสำหรับเด็กและเยาวชนเร่ร่อน ควรมีโครงการระบบพี่เลี้ยงโดยอาสาสมัคร และวัดควรเข้ามามีบทบาทเป็นแหล่งพักพิงชั่วคราวสำหรับเด็กเร่ร่อนจรจัด

มาตรการระยะยาว เด็กควรมีสถานที่เล่นนอกห้องอย่างเพียงพอ เพิ่มมาตรการการสร้างงานให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จัดโครงการฝึกอาชีพสำหรับเด็ก

8. สุดา ศาสนัส (2534) ศึกษาเรื่อง "ความคาดหวังในชีวิตเด็กเร่ร่อน (Life Expectations of Street Children) พบว่า เด็กเร่ร่อนมีแนวโน้มความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาระดับต่ำ ร้อยละ 76.0 ระดับปานกลางร้อยละ 20.0 ระดับสูงร้อยละ 4.0 มีแนวโน้มความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพในระดับต่ำร้อยละ 60.0 ระดับปานกลางร้อยละ 40.0 มีแนวโน้มความหวังในชีวิตด้านครอบครัวในระดับต่ำร้อยละ 76.0 ระดับปานกลางร้อยละ 24.0 มีแนวโน้มความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม ในระดับต่ำร้อยละ 38.0 ระดับปานกลางร้อยละ 62.0 และมีแนวโน้มความคาดหวังในชีวิตรวมทุกด้านในระดับต่ำร้อยละ 64.0 ระดับปานกลางร้อยละ 36.0

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบต่างๆ กับความคาดหวังในชีวิตของเด็กเร่ร่อน พบว่า องค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคลกับความคาดหวังในชีวิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบทางสถานภาพด้านเศรษฐกิจของครอบครัวของเด็กเร่ร่อนกับความคาดหวังในชีวิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณาตามภูมิลำเนาพบว่า ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคมของเด็กเร่ร่อนที่มีภูมิลำเนาในภาคกลางกับภาคเหนือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

9. พนมกร ตั้งตน (2540) ศึกษาเรื่อง "ปัญหาเด็กเร่ร่อนที่ติดสิ่งเสพติดในกรุงเทพมหานคร" ผลของการศึกษา พบว่า เด็กเร่ร่อนมีเพศชายมากกว่าเพศหญิง และเป็นเด็กที่มาจากภาคกลางมากกว่าภาคอื่น เด็กเร่ร่อนเหล่านั้นออกจากบ้าน เพราะเบื่อบ้านและถูกทารุณโดยครอบครัว เด็กส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา เด็กเร่ร่อนส่วนมากมักจะประกอบอาชีพขอทาน และขายบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อนเหล่านี้ติดสิ่งเสพติดทั้งหมดทุกคน คือ ร้อยละ 100 นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กเร่ร่อนส่วนมากมีครอบครัวที่ใช้สิ่งเสพติดมาก่อน และเด็กเร่ร่อนหันไปใช้สิ่งเสพติดโดยเพื่อนชวน และอยากลอง ด้วยตนเอง สิ่งเสพติดที่เด็กเร่ร่อนใช้มาก คือ กาว บุหรี่ และเฮโรอีน

ในด้านสภาพปัญหาของเด็กเร่ร่อนพบว่า เด็กเร่ร่อนมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ 4-5 คน เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมก้าวร้าว ลักขโมย สกปรก เมื่อเด็กอยู่รวมกัน เด็กจะนิยมใช้สิ่งเสพติดร่วมกัน โดยเด็กจากบริเวณสถานีรถไฟหัวลำโพงจะใช้กาว บุหรี่ กล้วยา เด็กย่านถนนพัฒนาพงศ์ จะใช้เฮโรอีน ยาบ้า บุหรี่ ย่านสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เด็กจะใช้กาว บุหรี่ ยาบ้า เมื่อเด็กเหล่านี้ใช้สิ่งเสพติดเป็นระยะเวลานานสุขภาพทางร่างกายของเด็กจะเสื่อมโทรม เช่น ตัวเหลือง เจ็บคอ ไอ และเป็นโรคทางเดินหายใจ โรคทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งเด็กจะเสียชีวิตเพราะใช้ยาเกินขนาด สาเหตุที่เด็กติดสิ่งเสพติดเนื่องมาจากเด็กอยากลอง เพื่อนชวน และต้องการคลายความเหงา

เด็กเคยคิดเลิกสิ่งเสพติดแต่ก็เลิกไม่ได้ เนื่องจากเด็กจิตใจไม่เข้มแข็งพอที่จะเลิก และเมื่ออยู่รวมกันกับกลุ่มเพื่อน เด็กจะเกิดความต้องการสิ่งเสพติด

แนวทางแก้ไขปัญหาลูกเร่ร่อนที่ผู้ศึกษาพบมีดังนี้ คือ ต้องแก้ไขสภาพเศรษฐกิจ ปัญหาค่าครองชีพร่วมกับการเข้าไปพัฒนาชุมชนแออัด ให้ความรู้แก่คู่สมรสในเรื่องการใช้ชีวิตคู่และการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งการให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนจน รวมไปถึงการปรับปรุงสภาพสถานสงเคราะห์ ทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนอย่างถูกต้อง

บทที่ 3

ผลการศึกษา

3.1 การสังเคราะห์กรณีศึกษา (นำกรณีศึกษามาสังเคราะห์ให้เป็นภาพรวม)

1. เด็กเร่ร่อนนั้นเป็นเด็กที่สังคมมองว่าเป็นเด็กเกเร เด็กเหลือขอ ไม่มีพ่อแม่คนใดอยากให้ลูกของตนมาคบค้าสมาคมด้วย เด็กเหล่านี้เปรียบเสมือนประชาชนนอกสังคม เขาถูกมองด้วยสายตาเหยียดหยามจากยามรักษาการตามห้างสรรพสินค้า ถูกไล่เมื่อไปนั่งบริเวณที่ขายอาหารจานด่วน (ฟาสต์ฟู้ด) เป็นกลุ่มแรกที่ถูกเพ่งเล็งเมื่อมีคดีเกิดขึ้น เด็กเล็กถูกไล่ออกจากห้างฯ เพียงเพราะไม่ใส่รองเท้าหรือใส่เสื้อผ้าสกปรก จะมีก็แต่เพียงพ่อค้าขายยาเสพติด มีจาชีพ แม่เล่าที่ทำธุรกิจขายบริการทางเพศ องค์การพัฒนาเอกชน เป็นพันธมิตร

ดังนั้นการดำเนินชีวิตของเด็กกลุ่มนี้เป็นลักษณะอยู่ไปวันๆ อาจจะเป็นเพราะว่าอยู่ในวัยเด็ก ต้องการทำกิจกรรมสนุกสนาน ทำหาย มีกลุ่มเพื่อน สำหรับเด็กผู้หญิงถ้าต้องการเงินก็ขายบริการทางเพศ

อย่างไรก็ตามเด็กหลายคนมีความฝันให้กับตัวเอง เช่น ด.ญ.เอ๋ บอกว่ามีความฝันถึงอนาคต แต่ก็เท่านั้น ความเป็นจริงเป็นไปได้เพราะชีวิตเป็นแบบนี้แล้ว มีอีกกลุ่มที่หลังจากกระหะเหินมาระยะหนึ่งแล้วก็พยายามเรียนต่อ อย่างน้อยก็จบมัธยมต้นเพื่อจะได้ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม เด็กผู้หญิงบางคนฝันที่จะมีสามีทำงานโรงงาน หวังว่าจะหลุดจากวงจรนี้ บางคนฝันเป็นแม่เลี้ยงนั้น แสดงว่าชีวิตของเขาที่ยังวนเวียนอยู่ในวงจรนี้ นอกจากนี้แล้วอาชีพขายหรือส่งยาเสพติดก็เป็นอีกอาชีพที่เด็กเหล่านี้ทำหาเลี้ยงชีพถ้าเขาไม่ยุติการดำเนินชีวิตแบบนี้ได้ การที่เด็กไม่ยุติการดำเนินชีวิตแบบนี้มันต้องดูย้อนหลังว่าชีวิตเด็กคนหนึ่งที่อยู่ตามลำพังเร่ร่อนตั้งแต่อายุน้อยๆจนริมถนนนั้น ชีวิตเขาได้เรียนรู้อะไรนอกจาก ยาเสพติด สถานพินิจ มีจาชีพ ความมีอิสระเสรีสูงมาก บางคนก็เป็นเพราะว่าครอบครัว ชุมชน ไม่ให้โอกาสและยังซ้ำเติม

เมื่อเขาอยู่ในวงจรนี้นานๆก็จะกลายเป็นรุ่นพี่(ขาใหญ่)ซึ่งมีรุ่นน้องนับถือเหมือนคนมีอำนาจ มีบาร์มี

2. ความยากลำบากที่สุดที่เขาเผชิญคือ เรื่องการให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเขาไม่ใช่ตัวปัญหา อาจจะเป็นความไม่รู้ไม่เข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นกับเด็กของคนในสังคม ดังนั้นความผิดจึงพุ่งตรงไปที่ตัวเด็ก เด็กจึงเปรียบเสมือนเป่า ทำให้หน่วยงานรัฐไม่เห็นความสำคัญของสวัสดิการที่เด็กกลุ่มนี้พึงจะได้รับจากรัฐ อย่างไรก็ตามมีบางเรื่องที่รัฐสนับสนุนโดยอ้อมผ่านกลุ่มพันธมิตรเพื่อสังคมซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่น เช่น สนับสนุนกิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์ ได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐโดยกลุ่มพันธมิตรเพื่อสังคมทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ นอกจากนี้มีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาจัดสวัสดิการให้ในบางเรื่อง(การดำเนินงานตามระยะเวลาของงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน)

3. เด็กเร่ร่อนนั้นไม่รู้สึกว่าตนเองมีอำนาจต่อรองโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหน่วยงานของรัฐ เพราะบางคนขาดหลักฐานที่สำคัญ เช่น บัตรประชาชน เพราะไม่ทราบช่องทาง ไม่มีประสบการณ์ในการต่อรอง ไม่เข้า

ใจสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับ เมื่อเขาารู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจต่อรองเขาก็จะแสดงออกด้วยวิธีการพึ่งตนเอง เช่น บางครั้งป่วยเป็นโรคร้ายแรงก็จะซื้อยากินเอง ทำให้เกิดโรคเรื้อรัง ถ้ามีการรวมตัวกันก็อาจจะเป็นช่องทางหนึ่งในการต่อรองสิทธิที่ควรได้ อย่างไรก็ตามเมื่อมีปัญหาด้านสุขภาพ การศึกษา เขาจะไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชน กลุ่มพันธกิจเพื่อสังคม (สมุทรปราการ)

4. ความสัมพันธ์กับกลไกรัฐเป็นความสัมพันธ์เรื่องผลประโยชน์ หรือกลไกรัฐเพียงแต่ใช้เด็กบางคนเป็นเครื่องมือเท่านั้น

5. กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนนั้นพบว่าครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดตัวเด็กมากที่สุด มีอิทธิพลต่อเด็กมากทั้งในด้านบวกและด้านลบนั้น ได้เกิดปัญหาภายในครอบครัวเองหลายประการ ประการหนึ่ง คือ ปัญหาความยากจนอย่างสุดขีด จนคนเหล่านี้เปรียบเสมือนประชาชนนอกสังคม เขาไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร รายได้ต่ำ กินอยู่แบบง่าย ๆ ถูกดูถูกจากสังคมเหมือนไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความกดดันเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อเด็ก (ลูกๆ) ประการถัดมา คือ การที่ไม่มีหลักยึดในด้านจริยธรรมส่งผลให้ครอบครัวแตกแยก พ่อหรือแม่มีคู่วิถีใหม่ซึ่งมีผลกระทบต่อเด็ก คือ เด็กเข้ากับพ่อหรือแม่ใหม่ไม่ได้ เด็กหนีจนหลายคนถูกลวนลามจากพ่อใหม่ตรงนี้ก็จะมีผลในทางลบ ด้านจิตใจ ส่งผลสืบเนื่องต่อผลการเรียนในโรงเรียน เมื่อรู้สึกกดดันมากๆ ก็แยกตัวออกจากเพื่อนไม่ไปโรงเรียน และเมื่อไม่มีใครช่วยให้คำแนะนำปรึกษาที่ถูกต้อง เด็กมีปัญหาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนๆ ก็ต้องออกจากโรงเรียนในฐานะที่ไม่ผ่านระเบียบแบบแผนที่ต้องเป็นของโรงเรียน นอกจากนี้แล้วปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวการปรับตัวเข้าหากันภายในครอบครัว ๔ เป็นต้น

เหล่านี้เป็นเหตุให้เด็กตัดสินใจหนีออกจากบ้านซึ่งก็ต้องเผชิญกับอันตรายรอบด้าน เช่น การถูกข่มขืน การขายตัวเป็นครั้งคราวเพื่อเอาตัวรอด หรือต่อมาพัฒนาเป็นอาชีพสำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน เพราะตลาดมีความต้องการ เด็กเหล่านี้ต้องเสี่ยงกับโรคเอดส์ เป็นเหยื่อของผู้ค้ายาเสพติดเป็นต้น ที่สำคัญเด็กเหล่านี้ถูกมองเสมือนว่าเป็นสิ่งปฏิปักษ์ที่ต้องถูกกำจัดออกไปจากสังคม

เด็กเหล่านี้บอกว่าต้องให้อาสาพวกเขาเท่านั้นที่จะทำให้เขาไม่หลุดจากวงจรของครอบครัว ชุมชน เท่ากับลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคม

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษาลักษณะและระดับ

ศึกษารายกรณีจำนวน 6 ราย เป็นเด็กหญิงออกมาเร่ร่อนแล้ว 5 ราย อายุระหว่าง 13 ปี ถึง 16 ปี และเป็นเด็กอายุ 7 ปี ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะออกมาเร่ร่อนถูกข่มขืน 1 ราย ข่ายบริการเป็นครั้งคราว จำนวน 4 ราย ติดยาบ้าและเคยถูกจับ 1 ราย ทั้งหมดมาจากครอบครัวแตกแยก ด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนนับว่ายากจนมาก เด็กเหล่านี้เคยได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนทางการศึกษา พัฒนาและสงเคราะห์ต่อเนื่อง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐ (ประชาสงเคราะห์) แจกของเป็นครั้งคราว

4.2 อภิปรายผลการวิจัย (นำแนวคิดทฤษฎีมาเชื่อมโยงกับผลการศึกษา)

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า เด็กเร่ร่อนหญิงในจังหวัดสมุทรปราการมีอายุตั้งแต่ 12 - 18 ปี เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่กำลังอยู่ในวัยเปลี่ยนแปลงจากเด็กเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มช่วยตัวเองได้แล้ว ชอบอิสระ ชอบการผจญภัย แต่ในขณะเดียวกันเด็กก็ยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่จากบิดา มารดา / ผู้ปกครอง โดยเฉพาะบุตรคนสุดท้อง บุตรคนเดียว ซึ่งพบมากที่สุดในการศึกษา ถึงแม้ระดับการศึกษาของเด็กเร่ร่อน ใน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะพบในระดับที่สูงขึ้นคือ ชั้นมัธยมศึกษา แต่สาเหตุที่ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อนยังคงหนีไม่พ้นสาเหตุใหญ่ 5 ประการ คือ

1. ครอบครัว

เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้ผลักดันให้ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของสังคมเมืองเข้าแทนที่ชนบท ทำให้การเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันลดลง ค่านิยมด้านวัตถุเข้ามาแทนที่จิตใจ เวลาที่บิดา มารดาเคยมีให้กับบุตรต้องถูกตัดทอนด้วยการดิ้นรนออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว บุตรถูกปล่อยให้อยู่ลำพัง ตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีญาติผู้ใหญ่คอยให้คำแนะนำปรึกษา เพราะครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จากงานวิจัยครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นบุตรคนเดียวมากที่สุด สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบด้วย บิดา - มารดา และพี่ น้องไม่เกิน 4 คน การเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเหินห่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว บิดา มารดาเริ่มเหนื่อยล้าจากปัญหาการแก่งแย่งแข่งขันภายนอกบ้านแล้ว ผลที่ติดตามมาคือ การทะเลาะเบาะแว้ง การใช้กำลังรุนแรงภายในครอบครัว เกิดภาวะครอบครัวแตกแยก เกิด

ปัญหาการหย่าร้าง เด็กต้องถูกโยกย้ายไปอยู่กับพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง หรือ ลุง ป้า น้า อา หรืออาจจะต้องถึงกับยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของครอบครัวอื่น ซึ่งขาดความรักและความเข้าใจต่อเด็ก อันเป็นผลทำให้เด็กต้องตัดสินใจหนีออกจากบ้านมาใช้ชีวิตข้างนอกตามลำพัง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่ากับครอบครัวเดิมที่มีบุตรออกมาเป็นเด็กเร่ร่อนมากกว่า 1 คน และเมื่อพิจารณาปัญหาครอบครัวอย่างละเอียดสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1.1 ปัญหาความรุนแรงซึ่งเกิดในครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าเมื่อบิดา มารดา มีปัญหาต่อกันจะแก้ปัญหาด้วยการทะเลาะกันบ่อยๆ และรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย และบางครั้งอารมณ์ที่ยังค้างคาจากการทะเลาะ จากปัญหาเศรษฐกิจบีบคั้นจากภายนอกก็มาลงกับเด็ก เมื่อเด็กกระทำความผิดแม้เพียงเล็กน้อย บิดา มารดาส่วนใหญ่จะดุด่า ลงโทษ เขียนตี อย่างรุนแรงโดยปราศจากการพูดคุยหาเหตุผล หรือสาเหตุของการกระทำความผิดนั้นก่อน จึงส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางอารมณ์ขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 ใน 3 ที่ทะเลาะกันบ่อยและรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน ซึ่งความถี่ของความรุนแรงเกิดขึ้นวันเว้นวัน กว่า 30 ปีที่ผ่านมาสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ยังคงเป็นประเด็นปัญหาหลักที่ผลักดันให้เด็กออกมาเร่ร่อน จากรายงานการสำรวจสภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนของกรมประชาสงเคราะห์ (2509) ระบุว่า เด็กที่ออกมาเร่ร่อนเนื่องจากไม่พอใจที่พ่อ แม่ดุด่า และบางคนทนถูกเขียนตีไม่ไหว นอกจากนั้นสุนันทา เสียงไทยและคณะ (2531) พบว่า เด็กเร่ร่อนส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น ลงโทษลูกด้วยความรุนแรงเสมอ นนทินี เพ็ชรไพศิษฐ์ (2530) พบว่าการที่พ่อ แม่หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ ทำให้เด็กทนอยู่บ้านไม่ได้

1.2 ครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากอาชีพที่ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัว เข้าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ขับรถแท็กซี่ ขับรถเมล์ ทำงานในโรงงาน ที่มาเวลาการทำงานไม่แน่นอน มีการทำงานเป็นกะ และมีการต่อเนื่องเช่น กะเข้าต่อบาย หรืออาจต่อดึกเพื่อให้ได้รายได้ต่อเดือนมากพอกับรายจ่ายต่อเดือนของครอบครัว ซึ่งจะทำให้เวลาที่เคยมีอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันลดลง ครอบครัวเกิดความไม่มั่นคง เกิดความเครียด และนำไปสู่การหย่าร้าง เด็กขาดคนดูแล ขาดความรักความอบอุ่น เด็กถูกทอดทิ้งให้อยู่กับญาติหรือครอบครัวอุปถัมภ์ หรือต้องอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากพ่อหรือแม่มีครอบครัวใหม่ ปัญหาการปรับตัวเกิดขึ้น เด็กจะรู้สึกว้าพ่อ / แม่ ให้ความรัก ความสนใจตนเองน้อยกว่า พ่อ / แม่บุญธรรมไม่ให้ความยุติธรรม และดุด่าเขียนตี ทำให้ปฏิกิริยาโต้ตอบของเด็กรุนแรงเพิ่มขึ้นจากการทะเลาะได้เถียงกัน จนถึงขั้นหนีออกไปนอกบ้าน ระยะแรกเป็นลักษณะออกไปลักพัก พอใจแล้วจะกลับบ้าน นำไปสู่การไปเร่ร่อนถาวรในที่สุด นนทินี เพ็ชรไพศิษฐ์ (2530) ระบุว่า ครอบครัวที่บิดา มารดาหย่าร้างกันทำให้เด็กต้องอยู่กับผู้อื่นหากครอบครัวใหม่ไม่รักเด็กอย่างจริงจัง ทำให้เด็กหนีออกจากบ้านได้ง่ายขึ้น

2. ภาวะเศรษฐกิจในครอบครัว

ครอบครัวของเด็กเร่ร่อนหญิงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง เช่น ทำงานโรงงาน ขับรถแท็กซี่ เก็บขยะ ขับรถเมล์ ขนของ และกรรมกรก่อสร้าง มีรายได้ต่อวันไม่แน่นอน ทำให้ครอบครัวของเด็กต้องดิ้นรนต่อสู้แข่งขันเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม เด็กจึงต้องหาทางดิ้นรนออกมาเร่ร่อนหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ซึ่งตรงกับข้อสรุปของ สายสุรี จุติกุลและคณะ (2535) ที่กล่าวว่า ในครอบครัวผู้ยากจน พ่อ แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลลูก หรือบางครอบครัวต้องอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำเลี้ยงชีพ สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กเร่ร่อนเพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่ง ขัตติยากรรมรส (2532) ระบุว่า เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจน พ่อ แม่มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย หรือทำการเกษตร พ่อ แม่ไม่มีเงินส่งเสียให้เรียนต่อได้

ดังนั้นความยากจนของครอบครัว เนื่องมาจากบิดามารดามีอาชีพและรายได้ไม่แน่นอนหรือประกอบอาชีพที่ได้รับผลตอบแทนที่ต่ำ รวมทั้งพ่อแม่ที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินจนไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนให้มีความรัก ความอบอุ่น ตลอดจนการที่ครอบครัวไม่สามารถส่งเสียให้เด็กได้รับการศึกษาได้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่สนับสนุนให้เด็กในครอบครัวกลายเป็นเด็กเร่ร่อนได้

3. ตัวเด็กเอง

เด็กวัย 12 - 18 ปี คือ เป็นช่วงวัยรุ่น วัยอยากรู้ อยากเห็น รักสนุก ชอบผจญภัย ต้องการครอบครัว ความสนใจจากเพื่อนต่างเพศ เมื่อเด็กได้รับผลกระทบจากสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวบ่อยครั้ง และผนวกกับแรงดึงดูดภายนอกบ้าน จึงส่งผลให้เด็กตัดสินใจใช้ชีวิตเป็นอิสระของตนเองภายนอกบ้านได้ง่าย โดยเด็กจะเริ่มทดลองการออกจากบ้านเป็นครั้งแรกก่อน ดังที่พบว่าเด็กเร่ร่อนหญิงส่วนใหญ่หนีออกจากบ้าน มาใช้ชีวิตนอกบ้านร่วมกับเพื่อนมากกว่า 5 ครั้ง และเริ่มตัดสินใจออกนอกบ้านเมื่ออายุประมาณ 13 - 15 ปี เมื่อออกจากบ้านบ่อยครั้งเข้าเกิดความเคยชินและพบว่าตนเองสามารถอยู่รอดได้ เด็กจึงตัดสินใจออกมาอยู่อย่างถาวร นั้นหมายถึง ความคิดการตัดสินใจออกมาเร่ร่อนไม่ใช่ความคิดชั่ววูบ แต่เป็นการสะสมของความคิดทบทวนหลายครั้งจนกระทั่งตกตะกอนและผลึกออกมาเป็นพฤติกรรม

จากการสำรวจเด็กเร่ร่อนที่ผ่านมาก็พบเช่นเดียวกันว่า ส่วนหนึ่งของเด็กเร่ร่อนยอมรับว่า การตัดสินใจออกมาเร่ร่อนของพวกเขาเนื่องมาจากการชอบเที่ยวเตร่ คือ รัน ชุกชน ชอบความอิสระ (กรมประชาสัมพันธ์, 2509) ติดและเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ จึงทำให้เด็กเคยชินกับชีวิตนอกบ้าน ซึ่งนำไปสู่การหนีโรงเรียนและการหนีออกจากบ้านในที่สุด (พจนา นารณกรกิจ 2520)

4. โรงเรียน

ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กเร่ร่อนหญิงให้เหตุผลถึงการตัดสินใจหนีออกมาเร่ร่อนนอกบ้านเนื่องจากการเบื่อโรงเรียน ครูชอบดุด่าและลงโทษเด็ก ครูขาดความรัก ความเข้าใจในตัวเด็ก เพราะบางครั้งเด็กไม่มีความพร้อมในการเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ค่าใช้จ่าย หรือปัญหาในครอบครัว เมื่อเด็กถูกครูลงโทษ เด็กจะมีความรู้สึกทั้งเจ็บและอาย ทำให้เขาเกิดความไม่พอใจและพัฒนาไปสู่พฤติกรรมการเริ่มขาด

เรียนบ่อย ๆ ไม่คบหาเพื่อนในโรงเรียน ออกเที่ยวเตร่ตามที่ต่าง ๆ จนกลายเป็นเด็กเร่ร่อนไปในที่สุดสาเหตุจากโรงเรียนที่ศึกษาโดยทั่วไปพบว่า เด็กที่ออกมาเร่ร่อนเนื่องจากไม่พอใจครูที่โรงเรียน ครูไม่เข้าใจเด็ก (กรมประชาสงเคราะห์, 2509) ประสบการณ์ที่ไม่ดีที่โรงเรียน ได้แก่ การถูกตีหน้าเสาธง ถูกประจานความผิดเรียนไม่รู้เรื่อง (สุนันทา เสียงไทยและคณะ, 2531) และปัญหาการขาดแคลนค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของเด็ก (วิสา เบญจมนโน, 2539)

5. สภาพแวดล้อม

เมื่อในครอบครัวเต็มไปด้วยปัญหาความวุ่นวาย การไม่เข้าใจกัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน เพื่อนบ้านไม่สนใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาระหว่างกันและกัน เด็กจึงต้องหนีไปพึ่งพิงสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน เช่น สิ่งยั่วยวนให้เด็กได้สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น วิดีโอเกมส์ สถานบันเทิงต่างๆ โรงภาพยนตร์ สวนสนุก เด็กสามารถหาเงินได้ง่ายจากการขอทานในแหล่งท่องเที่ยว หรือ การขายบริการทางเพศโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงดึงดูดให้เด็กเข้าสู่การเร่ร่อนได้

5.1 สภาพปัญหาและวิถีการดำเนินชีวิตนอกบ้าน

เนื่องจากเด็กเร่ร่อนไม่ว่าหญิงหรือชายต้องดิ้นรนเอาตัวรอด และหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ที่อยู่อาศัยไม่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ทำให้ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต วิถีชีวิตของเด็กเหล่านี้จะอาศัยหลายนอนตามที่สาธารณะ เพื่อไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพักอาศัย เช่น ห้างสรรพสินค้า ศาลากลางจังหวัด เด็กเร่ร่อนหญิงส่วนมากจะอาศัยรวมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 10 คน มีการทะเลาะกันบ้าง แต่เนื่องจากความเป็นผู้หญิง ระดับความรุนแรงจึงเป็นเพียงการไม่พูดจากันเท่านั้น

จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มีอาชีพและรายได้ไม่แน่นอน อาชีพที่เด็กทำเพื่อเลี้ยงชีพมีตั้งแต่ รับจ้างทั่วไป ขายพวงมาลัย เช็ดกระจกรถ เก็บเศษอาหาร ขอทาน และขายบริการทางเพศ แต่เมื่อทำการศึกษากลุ่มเด็กเร่ร่อนหญิง พบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหาร และมีการถูกบังคับให้ค้าประเวณีหรือเดินโชว์เปลือยร่วมด้วย หากเด็กต้องการรายได้ที่มากกว่าเดิม ดังนั้นระยะเวลาในการปฏิบัติงานของเด็กหญิงเหล่านี้จึงไม่แน่นอน บางวันอาจถึงรุ่งสาง แต่ต้องทำงานกลางคืนทุกคืน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่บอกว่าที่อยู่ได้ก็เพราะนายจ้างให้กินยาบ้าผสมน้ำดื่ม เพื่อให้เด็กทำงานได้ตลอดคืน เป็นผลให้เด็กหญิงส่วนใหญ่ติดสารเสพติดตั้งแต่บัดนี้ เหล้าและยาบ้าไปโดยปริยาย

ด้านสุขภาพอนามัยของเด็กเร่ร่อนโดยทั่วไป จะพบปัญหาเรื่องของการรักษาความสะอาด เนื่องจากไม่มีที่อยู่ถาวร ไม่มีห้องน้ำที่จะชำระล้างร่างกายและทำความสะอาดเสื้อผ้า ซึ่งทำให้เด็กบางคนมีลักษณะมอมแมม มีโรคผิวหนัง (สมพงษ์ จิตระดับ อ่างในवलลภ ดังคณานุรักษ์, 2540) แต่สำหรับเด็กเร่ร่อนหญิงเนื่องจากความเป็นผู้หญิง อาชีพส่วนใหญ่จึงมุ่งใช้ร่างกายแลกเปลี่ยนกับเงินตรา การรักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องนุ่งห่มจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด จึงไม่ค่อยพบโรคผิวหนัง หรือลักษณะมอมแมมปรากฏให้เห็นชัด การแต่งกายจะสะอาดหมดจดเหมือนเด็กหญิงทั่ว ๆ ไป แต่โรคที่รุมเร้าเธออย่างหนักไม่พ้นโรคที่เป็นผลจากอาชีพขายบริการทางเพศ ส่วนใหญ่พบ โรคเพศสัมพันธ์ ติดเชื้อบริเวณอวัยวะเพศ แต่เด็กหญิงไม่กล้า

ไปพบแพทย์ หรือใช้บริการในโรงพยาบาลของทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะอายุและเสียค่าใช้จ่ายมาก เธอจึงเลือกใช้วิธีการซื้อยามารับประทานเองบ้าง ทานยาร่วมกับเพื่อนที่เป็นโรคชนิดเดียวกันบ้าง บางครั้งก็หันหายาสมุนไพร ซึ่งทำให้การเสียค่าใช้จ่ายต่อครั้งเพียง 100 - 300 บาทเท่านั้น อาการของโรคจึงไม่หายขาดอย่างถาวร บางรายเป็นเรื้อรังจนกระทั่งถึงชีวิต

ด้วยความที่เธอเป็นเด็กผู้หญิงรุ่นตอนต้นออกมาใช้ชีวิตข้างนอกเพียงลำพัง ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นปัญหาการเอาตัวเอาเปรียบทางเพศด้วยการข่มขืนทารุณกรรมทางเพศ เด็กเร่ร่อนหญิงเหล่านี้กว่าครึ่งกล่าวว่าเธอเคยถูกข่มขืนในช่วงอายุประมาณ 13 - 14 ปี เมื่อขณะออกมาเร่ร่อนใหม่ ๆ และจำนวนครั้งที่เคยถูกข่มขืนขึ้นสูงสุดประมาณ 7 ครั้ง เหตุการณ์ที่เลวร้ายช่วงหน้า ได้ติดตามเธอไปตลอด สังเกตได้จากเมื่อถามถึงสิ่งที่กลัวที่สุด ร้อยละ 24.6 ตอบว่ากลัวถูกข่มขืน ผู้ที่ข่มขืนมีมากมายหลายประเภทตั้งแต่ เพื่อนที่เร่ร่อนด้วยกัน ผู้ชักชวนเข้าทำงาน คนแปลกหน้า และนายจ้าง และหลังจากการถูกข่มขืนแล้ว กระบวนการที่ทับถมเธอให้จมในวังวนอาชีพที่สังคมรังเกียจก็ถาโถมเข้ามาโดยการชักจูงให้ค้าประเวณี พบว่ามากถึงร้อยละ 80 ของเด็กหญิงที่ทำการศึกษา เธอไม่ปฏิเสธเพราะมีค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นอีกประมาณเดือนละ 2,000 - 3,000 บาท เมื่อชีวิตไม่มีทางเลือกเธอจึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันเธอก็ยังไม่ลืมที่จะคิดถึงอาชีพในอนาคต อยากมีงานที่เป็นหลักเป็นแหล่ง มีรายได้ที่แน่นอน อยากเป็นครู เป็นนักร้อง และการที่จะทำให้ความหวังเป็นจริงได้ต้องพึ่งการศึกษา ส่วนใหญ่จึงมาขอรับบริการทั้งที่อยู่และที่เรียนจากองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อน

สภาพชีวิตของเด็กเร่ร่อนมีลักษณะใกล้เคียงกับข้อสรุปของ วัลลภ ตั้งคนานุรักษ์ (2535) ที่กล่าวว่า กลุ่มเด็กเร่ร่อน เป็นกลุ่มเด็กที่ไร้ที่พึ่งพาอาศัย มีวิถีชีวิตที่ขาดเสียซึ่งปัจจัยพื้นฐานในการครองชีวิต และดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างไร้สวัสดิการ ยามเจ็บป่วย ขาดอาหารและยาที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการพัฒนาร่างกายและสุขภาพ ขาดโอกาสพัฒนาตนเองรอบด้าน ตั้งแต่เรื่องการศึกษา นันทนาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสวัสดิการที่เด็กควรได้รับ

จากสภาพชีวิตและการที่เด็กหญิงต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ดูแลรักษาตนเองมาตลอดระยะเวลาที่ออกมาเร่ร่อน จนเกิดเป็นความเคยชินต่อภาระหน้าที่นั้น ซึ่งปกติเป็นภาระหน้าที่บทบาทของบิดามารดา ที่ควรระวังดูแล เอาใจใส่ อบรมเลี้ยงดูด้วยความห่วงใย เมื่อเด็กไม่ได้รับสิ่งเหล่านี้ สภาพแวดล้อมบีบบังคับให้เอาตัวรอด ในแง่สภาพจิตใจจะเห็นได้ว่า เด็กเหล่านี้ขาดความรักที่อบอุ่นจากบิดามารดา มาก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาความรู้สึกห่วงใย เอาใจใส่ เข้าใจจากเพื่อนที่เร่ร่อนด้วยกันแทน เด็กส่วนใหญ่จึงเห็นว่า อยู่กับเพื่อนแบบนี้ดีกว่าอยู่กับครอบครัว และการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการออกมาเร่ร่อนเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องแล้ว ในช่วงนี้กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก

ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือ พัฒนาเด็ก จึงน่าจะเริ่มที่การใช้ความรู้สึกเป็นกลุ่ม เพื่อนฝูงของเด็กเหล่านี้เป็นฐานในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็ก ให้ความรู้สึกมั่นคงว่ามีเพื่อนหรือบุคคลที่เข้าใจกันเป็นห่วงกันอยู่อย่างแน่นอน แล้วจึงพัฒนาความสามารถทางกาย กาลังความคิด เพื่อให้เด็กสามารถช่วยตนเองให้ประกอบอาชีพหรือกลับเข้าสู่ระบบสังคมได้ต่อไป และทั้งนี้ควรมีความพยายามสร้างทัศนคติที่ดี

ของเด็กต่อพ่อแม่ โดยให้เด็กพยายามเข้าใจสภาวะบีบคั้นของพ่อแม่ในลักษณะต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็ก ตามที่เด็กได้ประสบมา (สุนันทา เสียงไทย, 2531)

4.3 ข้อเสนอแนะ

มาตรการด้านตัวเด็กเร่ร่อนหญิง

ให้มีการเพิ่มจำนวนของบ้านพักชั่วคราวสำหรับเด็กและเยาวชนเร่ร่อนให้เพียงพอกับการรองรับเด็ก บ้านพักชั่วคราวนี้จะแตกต่างไปจากโครงการบ้านพักอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน ในแง่ที่ว่าเด็กจะสามารถเข้าออกบ้านพักนี้เมื่อไรก็ตามที่เขาต้องการ เนื่องจากบ้านเหล่านี้จะเป็นสถานที่ที่เด็กสามารถมาพบปะและรู้จักกับเด็กคนอื่น ๆ ที่มีประสบการณ์หรือตกอยู่สถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันและสามารถที่จะรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันได้ เพื่อเป็นฐานให้เด็กกลุ่มนี้มีความรู้สึกที่มั่นคงอย่างหนึ่ง ควรจะเพิ่มการฝึกอาชีพระยะสั้นและการศึกษาต่อที่เอื้ออำนวยต่อข้อจำกัดสำหรับเด็กเหล่านี้ด้วย ระบบการดำเนินงานของบ้านพักสำหรับเด็กและเยาวชนเร่ร่อน ควรจะเพิ่มโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนเร่ร่อน ซึ่งปัจจุบันสามารถสร้างอนาคตที่ดีของตนเองได้ มาเป็นพี่เลี้ยงอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาปัญหา รับฟังความทุกข์ร้อนของเด็ก ซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเร่ร่อนเหล่านี้ได้อีกด้วย ให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องเด็กอย่างจริงจังในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติด แก๊งค์ล่อลวงและบังคับเด็กไปกระทำในทางที่ผิดกฎหมาย การจับกุมผู้เยาว์โสเภณีเด็ก ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้เด็กเร่ร่อนอยู่อย่างปลอดภัยมีศูนย์บริการเด็กเร่ร่อน (drop in center) ในหรือใกล้เคียงห้างสรรพสินค้าซึ่งเป็นแหล่งนัดพบของเด็ก และเด็กสามารถใช้บริการได้ง่าย ศูนย์นี้จะมีที่พักหรือไม่มีที่พักก็ได้ แต่จะเป็นจุดแรกที่เด็กเข้ามาใช้บริการ ตรงนี้เราสามารถค้นหาความต้องการของเด็กและให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาของเด็กต่อไป

มาตรการต่อครอบครัวและชุมชน

ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องเหมาะสมตามวัย โดยจัดฝึกอบรมคู่สมรส ในเรื่องการครองเรือน และการเลี้ยงดูบุตรให้เข้าใจเรื่องหน้าที่ บทบาทและความสำคัญของครอบครัวสร้างค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีและการเคารพในคุณค่าและสิทธิของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว รับผิดชอบ และขจัดมิให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว รัฐต้องมีมาตรการสร้างอาชีพให้ทุกครอบครัวมีรายได้เพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ด้วยการส่งเสริมธุรกิจชุมชนสร้างงานท้องถิ่น ให้ความรู้และทักษะด้านเศรษฐกิจแก่ประชาชน เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชน ให้แหล่งข้อมูลเด็กเกี่ยวกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆที่ให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาและความกดดันต่างๆ ซึ่งไม่สามารถพึ่งคนใกล้ชิดได้แล้วมาตรการต่อชุมชนและสังคม ชุมชนควรรู้จักเฝ้าระวังเด็กในพื้นที่ของตนในด้านการเข้าศึกษา และเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาหรือตกอยู่ในกลุ่มเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ชุมชนโดยองค์กรท้องถิ่นควรมีแผนพัฒนาเด็กและสตรีไว้ด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีปัญหา

เรื่องเด็กเร่ร่อน ให้คำนึงและมีการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นพิเศษชุมชนจัดบริการนันทนาการแก่เด็ก โดยเฉพาะในเขตที่มีคนยากจน ในแหล่งชุมชนโดยจะต้องมีทั้งสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากรที่มีความสัมพันธ์ต่อเด็ก เพื่อเป็นการชดเชยสิ่งที่ขาดทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ให้สื่อมวลชนช่วยรณรงค์ให้ ครอบครัวและสังคมเข้าใจ และตระหนักในปัญหาเด็กเร่ร่อน เพื่อระดมการมีส่วนร่วมให้การป้องกัน และแก้ไข ปัญหา มีส่วนในการแจ้งเหตุแก่แหล่งที่ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งจะต้องประชาสัมพันธ์จัดให้มีบริการให้การสงเคราะห์ และให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหา หรือครอบครัวและเด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงชุมชนควรจัดดำเนินการส่งเสริมให้ครอบครัวได้มีโอกาสใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนองค์กรท้องถิ่นหรือ ชุมชน ควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาสร้างเครื่องมือในการวัดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อที่จะได้ทราบถึงครอบครัวที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดเด็กเร่ร่อน และเข้าไปป้องกันช่วยเหลือได้ทันทีสถานศึกษาควรมีกลุ่มคนที่ทำงานด้านเด็กซึ่งมิใช่ครูสอน เช่น นักจิตวิทยาเด็กและเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์ รับให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหา

4.3.1 ระดับนโยบาย

1. สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายแก้ไขปัญหาลูกเร่ร่อน และให้มีแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงทั้งระดับเขตและระดับจังหวัด
2. จัดให้ทุกครอบครัวคนไทยที่ไม่มีทะเบียนบ้านสามารถแจ้งทำหลักฐานทะเบียนราษฎรอย่างทั่วถึงและโดยเร็ว
3. สร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสอย่างสอดคล้องและทั่วถึง
4. เพิ่มขีดความสามารถในการรับรู้เรื่องสิทธิเด็กและปัญหาเด็กเร่ร่อนแก่สังคม

4.3.2 ระดับปฏิบัติการ

1. สนับสนุนงบประมาณให้แก่องค์กรเอกชนซึ่งสามารถดำเนินการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
2. จัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อติดตามประเมินผล
3. ปรับหลักสูตรการเรียนการสอน อบรมบุคลากรครูให้เหมาะสมและสอดคล้อง กลุ่มเป้าหมาย
4. จัดให้สื่อของรัฐรณรงค์เรื่องสิทธิเด็กและเด็กเร่ร่อนอย่างต่อเนื่อง
5. แก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรค

บรรณานุกรม

- กรมประชาสงเคราะห์, สภาพของเด็กเร่ร่อนและสาเหตุที่ทำให้เร่ร่อน , รายงานการวิจัย กรมประชา สงเคราะห์ , 2509
- โครงการอาสาพัฒนาชุมชน ทบวงมหาวิทยาลัย , การประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนบนท้องถนน (ศึกษา เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร)
- นิตยา กัทลิระพันธ์ , รายงานผลการวิจัย “การศึกษาแนวทางและนโยบายเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนผู้ด้อย โอกาส : เด็กเร่ร่อน ; สถาบันวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2535
- นนินี เพ็ญไพศิษฐ์ , การศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : ศึกษาเฉพาะ การให้บริการคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน
- นพกร นพเจริญกุล , สุขภาพจิตและการปรับตัวของเด็กหนึ่งบ้านที่รับการรักษา ณ.โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ , วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารจิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2521
- พนมกร ตั้งตน , ปัญหาเด็กเร่ร่อนที่ติดสิ่งเสพติดในกรุงเทพมหานคร , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต , สาขาการจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยเกริก , 2540
- พจนา นารณวกิจ , การให้การสงเคราะห์เด็กหญิงเร่ร่อนในสถานแรกรับเด็กหญิง.... วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารจิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2521
- รศ.ดร.พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ และคณะ , ความต้องการพื้นฐานและความสนใจในอาชีพของเด็กเร่ร่อนวัยรุ่น , ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ , 2539
- วัลลภ ดังคนานุรักษ์ , เด็กเร่ร่อนปัญหาและทางออก , หลักสูตรการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักบริหารระดับสูง ประจำปีการศึกษา 2540 , 2540
- วัลลภ ดังคนานุรักษ์ “ เด็กที่ถูกลืมในสังคมไทย” กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์ , 2535
- วัลลภ ดังคนานุรักษ์ , ครูหยูกกับเด็กเร่ร่อน , ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร : กรุงเทพฯ , 2537
- สายสุรี จุติกุล.ดร. , ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์และวัลลภ ดังคนานุรักษ์ , เด็กเร่ร่อนในสังคมไทย, เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 2 ศูนย์ข้อมูลและการวิจัยเพื่อเด็ก มูลนิธิสร้างสรรเด็ก , 2535
- สุนันทา เสี่ยงไทยและคณะ,เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด: สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทาง แก้ไข มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2531
- สุดา ศาสนัส , ความคาดหวังในชีวิตเด็กเร่ร่อน (Life Expectations of Street Children)
- รศ.ดร.พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ และคณะ , ความต้องการพื้นฐานและความสนใจในอาชีพของเด็กเร่ร่อนวัยรุ่น , ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ , 2539

ภาคผนวก

กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อน เด็กทำงานร้านอาหารและขายบริการทางเพศ

เอ๋ นามสมมติ อายุ 15 ปี การศึกษาไม่จบประถม ภูมิอำนาเดิม เกิดที่จังหวัดสมุทรปราการ บิดาชื่อ นายใจ เป็นชาวพม่า (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) มารดาชื่อ นางศรี อาชีพแม่บ้าน (จากศรีสะเกษ)

ทุกคนในชุมชนก็เรียกเธอว่าเอ๋ เธอบอกว่าชื่อนี้แม่เป็นคนเรียกตั้งแต่เด็กๆ ทุกคนก็เรียกกันจนติดปาก รูปร่างของเธอผอมบาง ส่วนสูงประมาณ 160 เซนติเมตร เส้นผมที่ยาวปะบ่าแต่ดูยุ่งเหยิงเหมือนไม่ได้หวีผมมาแรมปี ซึ่งดูตรงกันข้ามกับใบหน้าของเธอที่มีสีน้ำตาลตลอดเวลา ด้วยการแต่งแต้มเครื่องสำอาง ปากของเธอทาด้วยสีแดงสดแต่สีดูไม่สม่ำเสมอ ส่วนตัวของเธอนั้นใช้ดินสอสีดำเขียนจนเข้มมากด้วยเหตุเพราะว่ามันจะทำให้ใบหน้าของเธอแลดูไม่ซีดมากนัก ด้วยอายุน้อยดังนั้นแขนและขาของเธอ ดูยาวเก้งก้างมากกว่าจะดูเป็นลักษณะสมส่วนของร่างกาย ผิวหนังในส่วนของลำแขนและขา ที่พันโผล่ออกมาจากเสื้อแขนกุดและกางเกงขาสั้นนั้น มีแต่รอยแผลเป็นจะเห็นร่องรอยบาดแผลที่ใช้เล็บเกาๆๆ ผิวหนังเพื่อให้หายคัน นอกจากนี้จะมีตุ่มขึ้นเป็นเม็ดเล็กๆทั่วไป บางจุดก็เห็นรอยเลือดสีแดงซึมออกมาจากผิวหนังซิบๆ ที่มาของโรคผิวหนังนี้เป็นเพราะไม่ค่อยได้อบน้ำ บางครั้ง 2 - 3 วันก็มี “ไม่ใช่ขี้เกียจหรอกนะ แต่มันติด...” (เมายาบ้า).

ทุกวันจะเห็นแต่เธอใส่กางเกงขาสั้นตลอดเวลา เธอบอกว่า “ใส่แล้วมันสบายดีจะลูกจะนั่งสะดวกรวดเร็ว ชักก็ง่ายไม่ต้องเปลืองน้ำ เปลืองผงซักฟอก” แต่ก็มีบางวันที่เห็นเธอนั่งกางเกงยีนส์ขายาว ใส่เสื้อสีแดงออกไปเที่ยวนอกบ้าน คิวนั้นเป็นที่รู้กันว่า อาหารมื้อเช้าของวันพรุ่งนี้คนในครอบครัวจะมีไก่ มีปลา แถมอาจมีขนมหวานและน้ำอัดลมตบท้ายอีก

เธอบอกว่าตั้งแต่เกิดมาจำความได้ก็อยู่ในสลัมมาจนถึงขณะนี้ละอยู่ชุมชนมานานกว่า 10 ปีแล้ว อยู่กับครอบครัวทั้งหมด 7 คนมีพ่อ แม่ พี่สาว พี่ชาย และน้องชายอีก 2 คน หลานสาวอีก 1 คน พ่อเป็นชาวพม่า ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว พี่สาวคนโตไปอยู่ชลบุรี ส่วนพี่คนรองบางครั้งก็ไปขายตัวเป็นบางครั้ง แต่เตี้ยวันนี้ได้สามีใหม่ก็กลับมาอยู่บ้านเหมือนเดิม

ครอบครัวเคยมีอาชีพเก็บขยะและขอทาน อยู่แถวบริเวณสวนลุมพินี สะพานไทยเบลมเยียม พัฒพงษ์ จะมีตั้งแต่ เศษกระดาษ ขายได้กิโลละ 1 บาท ขวดพลาสติกขายกิโลละ 50 สตางค์ กระป๋องเบียร์ราคาดีหน่อย กิโลละ 1- 2 บาท ทองแดงขายได้กิโลละ 10-30 บาท บางวันก็มีรายได้จากการขายขยะ 50 - 200 บาท แต่ไม่ได้ทุกวัน จะมีน้อยวันมากที่สุดได้ 200 บาท เงินที่ได้ทั้งหมดต้องนำมาซื้อข้าวสารกิน วันหนึ่งก็ซื้อ 3 ครั้งๆ ละ 2 กิโลกรัม เพราะที่บ้านคนเยอะ บางครั้งก็ไม่พอกิน เมื่ออาหารไม่พอกินจะพาน้องสาวคนเล็กอายุ 8 ขวบ ไปขออาหารซึ่งแม่ค้าในตลาดสำโรงขายเหลือมากินเป็นอาหารมื้อเย็น ต่อมาได้เกิดกองขยะที่ใกล้ๆ ชุมชนจึงไม่ต้องไปไกล ทุกครั้งที่ร่อนขยะมาทั้งพวกเราจะไปร่อนกันเป็นกลุ่มๆ มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่แย่งกันเก็บของจากกองขยะให้มากที่สุด ดังนั้นคนข้างๆชุมชน หรือรวมกระทั่งครูที่สอนอยู่ที่โรงเรียนใกล้ๆนี้ก็เรียกเด็กๆในสลัมว่า “ไ้เด็กกองขยะ” เด็กบอกว่าก็รู้สึกไม่พอใจบ้าง ต่อมาชุมชนใกล้เคียงได้ร้องต่อเทศบาลว่าขยะมีกลิ่นเหม็นขยะจึงไม่มีให้คนชุมชนนี้เก็บขายเลี้ยงชีพ หลังจากที่เขานำขยะมาทิ้งแล้วรายได้ก็ไม่มีจึงต้องไปหาของตามถังขยะในเมืองโดยการเช่ารถซาเล้งคันละ 50 บาท/คืนถีบรถซาเล้งตระเวนเก็บ ถ้าไปช้าก็ไม่ทันคนอื่นเขาเขาเก็บกันไปหมดแล้ว ครอบครัวของเอ๋ไปกันหลายคน จะปั่นรถซาเล้งเป็นระยะทางคันละไม่น้อยกว่า 20

กิโลเมตรตั้งแต่ลำโรงถึงปากน้ำ แล้วย้อนไปถึงสวนลุมพินีก็มีในบางวัน กว่าจะกลับเข้าบ้านกันอีกครั้งหนึ่งก็รุ่งสาง พวกน้องๆ ของเธอก็ขาดโรงเรียนบ่อยเหมือนกันเนื่องจากตอนนอนกลางคืนจากการเก็บขยะ

เธอบอกว่าเมื่อสมัยเด็กๆ เธอเคยถูกพ่อทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงเป็นประจำเมื่ออายุ 7 - 8 ปี เพราะพ่อและแม่ติดเหล้า เป็นเหตุให้เอ๋ได้เข้าไปอยู่กับองค์กรการกุศลที่ให้การสงเคราะห์เด็กที่ย่านสลัมคลองเตย ต่อมาเธอได้เรียนหนังสือในโรงเรียนปกติร่วมกับเพื่อนจากครอบครัวอื่นๆ เอ๋ได้รับเงินสดเป็นค่าใช้จ่ายรวมทั้งค่าขนมวันละ 50 บาท ปัญหาการเรียน ปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในกลุ่มเพื่อนเกิดขึ้นและทวีความรุนแรงตามลำดับ เอ๋ไม่ไปเรียนหลบอยู่ตามชุมชนแล้วในที่สุดเธอได้ทดลองยาบ้า โดยใช้เงินค่าขนมค่าใช้จ่ายที่ได้รับไปซื้อยาบ้าเสพทุกวันในที่สุดก็ติดมัน

เอ๋ยังไม่พร้อมสำหรับสังคมแบบนั้นในที่สุด เธอกลับเข้าสู่ครอบครัวในมหาวงษ์อีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดสมุทรปราการ ที่ที่เธอเคยอยู่อย่างเคยชินไม่รู้สึกละแวกกับเพื่อนๆ ใช้เวลาปรับตัวไม่นานนักเธอหางานทำ และได้ทำงานที่ร้านอาหารเล็กๆ (ตึกแถว 1 ห้อง) เป็นร้านตู้เพลงคาราโอเกะ (ขณะนั้นมีอายุ 15 ปี) แบบหยอดเหรียญ บรรยายกาศสลัว มีสุราอาหารจำหน่าย ที่สำคัญขายยาบ้าและให้เด็กในร้านกินยาบ้ารวมทั้งให้เด็กขายบริการทางเพศ เธอออกจากร้านแห่งนี้หลายครั้ง ทำงานน้อยอยู่ 4 - 5 เดือนก็ออก แล้วกลับมาอยู่บ้านมาก็กลับเข้าทำงานที่ร้านแห่งเดิมนี้อีก เธอบอกว่าสาเหตุที่เข้าๆ ออกๆ จากงานก็เพราะเบื่อบริการของร้าน ชีบ้น จู้จี้ จะถูกด่าเป็นประจำในเรื่องของการต้อนรับแขก และเรื่องอาหารการกินของเธอเอง เจ้าของร้านจะหวงอาหารที่อยู่ในครัวถ้าเด็กๆ ในร้านกินก็จะถูกด่าเป็นประจำ ถึงเธอจะไม่ชอบหน้าเจ้าของร้านเท่าใดนัก แต่ในที่สุดเธอก็กลับมาทำงานที่ร้านแห่งนี้อีก "ร้านอีสานริมคลอง" นอกจากนี้นี่ยังมีเพื่อนร่วมงานรุ่นๆ เดียวกันอีก 6-7 คน ทำงานที่นี้ ไม่ได้เงินเดือนหรือได้แค่ค่าจ้างและค่าทิปของแขก หน้าทีหลักของเด็กเสิร์ฟที่นี้ก็คอยเสิร์ฟอาหาร และนั่งตั่งร้องเพลงกับแขก แขกจะจับล่วงเกินอะไรก็ต้อยนิยอมเพื่อแลกกับตั่งค์ หรือค่าบริการของพวกเขา

เธอเริ่มทำงานในร้านอาหารแห่งนี้เวลา 1 ทุ่ม หรือทุ่มครึ่ง เลิกประมาณตี 2 กว่าๆ หรือบางครั้งถึงสว่างถ้าหากมีแขกในร้านมากๆ ดังนั้นรายได้ของเด็กในร้านจะมี 3 ทางคือ 1.ค่าตั่งค์ๆ ละ 60 บาท เด็กได้ส่วนแบ่ง 40 บาทเจ้าของร้าน 20 บาท 2.ขายบริการแขกต้องจ่ายให้เจ้าของร้าน 200 บาท สำหรับค่าตัวตกลงกันเองโดยเฉลี่ยประมาณ 500 - 1,000 บาท 3.ค่าทิปจากแขก

เงินที่หาได้นั้นไม่พอกับค่าใช้จ่าย เพราะว่าขึ้นอยู่กับแขกที่เข้าร้านด้วย เธอบอกว่าเคยทำยอดสูงสุดของตั่งค์ได้ถึง 6 ตั่งค์ต่อคืน (1 ตั่งค์ = 60 บาท) ค่าทิปต่างหาก ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นต้องกินยาบ้า วันละ 3 เม็ดอย่างน้อย ราคาตั่งค์ 100 บาท (ซื้อจากร้านที่ทำงาน) เธอจะเสพเฉพาะเวลากลางคืนโดยใช้วิธีสุดครัน เพราะเกิดอาการเมาเร็วกว่าวิธีกินทั้งเม็ด เธอบอกว่าเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับยาบ้ากับเธอ ถ้าวันไหนเธอไม่ได้กินยาบ้าแล้วจะขี้เกียจ หงุดหงิด ร่างกายเหมือนคนโหมม เปรียบเหมือนศพเดินได้ เหนง สายตาเหม่อลอย แต่ถ้าดูดแล้วจะรู้สึกหน้าด้าน คุยกับแขกสนุกไม่อายใคร

เงินที่ได้จากการขายบริการทางเพศนอกจากหมดไปกับยาบ้าส่วนหนึ่งแล้วยังต้องให้แม่ใช้ด้วย แม่จะมาขอเงินที่ร้านอาหารเลย แม่จะนำเงินไปซื้อเหล้ากิน บางครั้งให้เงินหลานซื้อขนมกินบ้าง หากวันไหนที่แม่มาขอเงินและไม่มีเงินให้ แม่ก็จะนั่งกินเหล้ากับแขกที่ร้านอาหารเลย แม่บอกว่า "ไม่สนใจหรอกจะได้เงินมาอย่างไรขอให้ทุกวันมีเงินซื้อเหล้ากินก็พอใจแล้ว" ถึงแม้เธอจะขายบริการทางเพศแบบนี้แต่แม่ของเธอก็ไม่เคย

ว่าอะไร ทุกครั้งที่เธอกลับสู่บ้านในคนในชุมชนก็จะมองเธอแปลกจากคนปกติทั่วไปที่เขามองกัน แต่สายตานั้นเธอก็ไม่อาจเดาได้ว่าเขาคิดอย่างไร เธอพูดได้แต่เพียงว่าเมื่อเวลาหิวใครก็ไม่สามารถช่วยให้เธอหายหิวได้ถ้าเธอไม่มีเงินซื้อข้าวกิน

มีหลายครั้งที่ในตัวเธอไม่มีเงินติดตัวเลยสักบาท แต่เพราะอาการอยากยาม้าของเธอยังมีอยู่ทุกวัน เธอจึงต้องติดหนี้เจ้าของร้านมาก่อน โดยนำยาม้ามาเสพในราคาเม็ดละ 100 บาท ทุกครั้งที่เธอเสพยาเธอต้องใช้ยาถึง 3 เม็ด เป็นอันว่าคืนนั้นเธอติดลบไปแล้วถึง 300 บาท “ก็ต้องทำงานขายตัวใช้หนี้เขาแบบนี้แหละ” เธอพูดแบบหมดอาลัยตายอยาก

มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เธอต้องคดียาบ้า เจ้าของร้านจะไปประกันตัวออกมาแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องมาทำงานที่ร้านอาหารใช้หนี้เขา ก่อน จะทำอะไรเสียอีกนอกจากขายตัว

กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนขายบริการ

นางสาววันดินามสมมติ จบชั้น ป.6 บ้านเกิดจังหวัดสมุทรปราการ พ่อชื่อนายศักดิ์ อาชีพรับจ้างเรือประมง มารดาชื่อ นางพิน อาชีพรับจ้างเข็นปลาท่าปลา

ครอบครัวของเธอมีบ้านไม้สองชั้นเป็นบ้านของตัวเองแต่ปลูกในที่ดินเช่าและมีพี่น้องสี่คนเกิดจากพ่อแม่เดียวกันซึ่งเธอเป็นพี่สาวคนโต แต่วันดีต้องจากครอบครัวมาอยู่กับยายซึ่งมีอาชีพขายของที่ตลาดอำเภอพระประแดง จ.สมุทรปราการ ตั้งแต่อายุน้อยๆ เธออยู่กับยายอย่างมีความสุขเพราะยายรักมากและที่สำคัญคือยายให้เงินไปกินขนมที่โรงเรียนวันละ 5 บาททุกวัน จบจนกระทั่งอายุได้สิบห้าปีเธอจึงกลับมาอยู่กับครอบครัวพ่อแม่พี่น้องอีกครั้งเมื่อกลับมาอยู่บ้าน เธอก็ไปเรียนต่อระดับมัธยมที่โรงเรียนใกล้บ้านซึ่งสามารถเดินไปกลับได้ครอบครัวเธอมีรายได้ไม่มากนัก แม่ให้เงินวันดีไปกินขนมที่โรงเรียนวันละ 1 บาท ข้าวมื้อกลางวันก็ห่อใส่ถุงไปกินที่โรงเรียนดังนั้นเงิน 1 บาท ที่แม่ให้มาก็เก็บไว้ซื้อขนมกินบางครั้งวันดีรู้สึกน้อยใจแม่นัก เพราะว่าแม่จะให้เงินน้องไปกินขนมที่โรงเรียนวันละ 5 บาท ในขณะที่เธอได้วันละ หนึ่งบาท

ส่วนพ่อของวันดีทำงานเรือประมงดังนั้นจึงต้องออกไปกับเรือครั้งหนึ่งกหลายวัน ขณะที่พ่อออกไปกับเรือหาปลาหลายวันนั้นก็จะมีพ่อใหม่ (ผู้ชายอีกคน) มาอยู่ที่บ้าน พ่อที่สองก็ทำงานเรือประมงเหมือนกันกับพ่อแท้ๆของเธอ ดังนั้นเมื่อเรือที่พ่อออกไปทำงานกลับเข้าฝั่งผู้ชายอีกคนขอแม่ก็จะออกทะเลไปทำงานกับเรือประมงสลับกัน

เมื่อพ่อกลับขึ้นฝั่งอยู่บ้านก็ทะเลาะกับแม่ทุกครั้ง พ่อและแม่จะกินเหล้าทุกวันทุกครั้งที่พ่อกับแม่เมาก็จะมาหาเรื่องตีลูกๆพอจะใช้มือตบหัววันดีแรงๆเมื่อพ่อไม่พอใจ บางครั้งวันดีถึงกับล้มไปอยู่กับพื้นก็มี วันดีมีอาการมึนหัวและปวดหัวเป็นเวลานานทุกครั้งที่ถูกพ่อตบหัวแรงๆ บางครั้งแม่ก็ใช้หางปลากระเบนนก ซึ่งรู้สึกเจ็บมาก

วันดีเคยหนีออกจากบ้านไปบ้านเพื่อนหลายครั้ง เธอจำได้ว่าเหตุที่หนีออกจากบ้านถาวรครั้งแรกนั้น เพราะว่าเธอทำผิดโดยการหนีออกจากบ้านไปเที่ยวในขณะที่กำลังเลี้ยงน้อง ซึ่งแม่บอกว่าเป็นตัวอย่างไม่ดีให้

น้องๆ ถ้าเธอทำอย่างนี้บ่อยๆน้องจะเอาเป็นเยี่ยงอย่างและแม่ก็ตีเธออย่างรุนแรงมากในขณะที่แม่กระหน่ำตีอยู่นั้นแม่ก็บอกกับวันดีว่า เธอไม่ใช่ลูกของแม่ แต่เป็นเด็กที่แม่เก็บมาเลี้ยงพร้อมกันนั้นก็ได้เธอออกจากบ้าน

แม่จะตั้งใจหรือไม่ไม่รู้ แต่วันดีรู้สึกน้อยใจจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน สถานที่แรกมาก็คือที่ห้างสรรพสินค้าอิมพีเรียลเวิลด์สำโรง ที่นั่นเธอได้รู้จักกับเพื่อนผู้หญิงรุ่นเดียวกันชื่อ นิด ซึ่งนิดได้เข้ามาทักทายพอดกกลางคืนก็ชวนไปนอนที่บ้านของนิด อยู่ในซอยวัดด่านสำโรงอยู่ไม่ไกลจากห้างดังกล่าวเท่าใดนัก ต่อมาก็ได้เริ่มรู้จักกับเพื่อนที่ห้างอิมพีเรียลเวิลด์มากขึ้น เพื่อนแนะนำให้ไปสมัครงานร้านอาหารครั้งแรกทำหน้าที่เป็นเด็กเสิร์ฟ ต่อมาก็นั่งคุยกับแขกและมีรายได้แบ่งกับร้านจากการที่แขกสั่งเครื่องดื่มเป็นแก้วให้ ต่อมาได้รู้จักกับเพื่อนที่ห้างอิมพีเรียลเวิลด์อีกหลายคนซึ่งมีสภาพเหมือนกันกับเธอ เพื่อนชวนไปทำงานที่ผับเพลงเพื่อชีวิตแห่งหนึ่งที่ ถ.ปู่เจ้าสมิงพราย สมุทรปราการ ไม่ไกลจากห้าง อิมพีเรียลเวิลด์มากนักครั้งแรกทำหน้าที่เป็นเด็กเสิร์ฟ ต่อมาก็นั่งคุยกับแขกและมีรายได้แบ่งกับร้านจากการที่แขกสั่งเครื่องดื่มเป็นแก้วให้ เมื่อเห็นเพื่อนๆออกไปนอนกับแขก (ชายบริการ) และได้เงินมากก็อยากได้ จึงตัดสินใจทำบ้าง ซึ่งก็ได้ค่าตัว 500-1,000 บาท ทำอยู่ที่นี่ได้เดือนกว่าๆ จึงมีเพื่อนมาชวนออกไปทำงาน ที่ร้านอื่น จากนั้นก็ย้ายไปทำงานที่ร้านอาหารร้านใหม่ซึ่งอยู่ไม่ไกลกันที่ร้านนี้เขาจะแบ่งค่าตัวให้คนละครึ่งกับร้าน และถ้ามีแขกออफออกไปนอนจะต้องแบ่งให้เจ้าของร้าน 200 บาทต่อครั้ง

เมื่อวันดีใช้หารายได้แบบนี้มาระยะหนึ่ง เพื่อนๆของวันดีที่มีประสบการณ์มากกว่าแนะนำให้เธอใช้รูปแบบใหม่ในการหาเงินหรือขายตัวอย่างอิสระ ด้วยวิธีการที่เด็กเรียกว่า “จับเสี่ย” เป็นการหาลูกค้าเองแถวห้างสรรพสินค้าใหญ่แห่งหนึ่งที่สำโรง สมุทรปราการ โดยเพื่อนๆจะแนะนำให้รู้จักเสียก่อนจากนั้นจะให้เสียพาไปกินข้าวและพาเที่ยวดิสโก้เทคตามสถานที่ต่างในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นพื้นที่ในบริเวณจังหวัดสมุทรปราการ หลังจากดิสโก้เทคเล็ก (ประมาณตี 2) หรือเลยไปจนกระทั่งตี 5 เสี่ยจะพาวันดีไปนอนโรงแรมมานูรี วันดีได้เงินจากการนอนกับเสี่ยทุกครั้งละ 500 – 1,000 บาท

วันดีหายหน้าไปประมาณ 3 เดือน ครูช่างถนนของเราพบเธออีกครั้งที่หน้าห้างสรรพสินค้าดังกล่าว เวลาประมาณสี่ทุ่มเศษ ปรากฏว่าเธอมีอาการหน้าซีด เดินขาถ่าง นั่งลำบาก มีเหงื่อออกมาตามใบหน้า ต้องมยาตลอดเวลา เธอบอกว่ากางเกงในกัด เธอใช้แปรงทาสีบริเวณนั้นแล้วอีกหน่อยก็หาย วันนั้นวันดีชกกลับไปนอนบ้านพักพร้อมกับครูช่างถนนด้วยเพราะวันดีบอกว่ารู้สึกไม่สบายมาก อย่างไรก็ตามขอสนุกกับเพื่อนก่อนต้องรอจนประมาณเกือบตี 1 จึงชวนเธอกลับพามาถึงบ้านพัก (บ้านเปิด) จึงขอให้วันดีถอดกระโปรงให้ดูต้นตอของปัญหา พบว่าที่อวัยวะเพศของเธอมีอาการบวม มีหนองเยิ้มและมีกลิ่นเหม็นคาวมาก ดังนั้นรุ่งเช้าจึงพาเธอไปที่ กองควบคุมโรคติดต่อ จ.สมุทรปราการ เพื่อตรวจอาการโรคทางเพศสัมพันธ์ ปรากฏว่าเธอเป็นโรคหนองในรุนแรง แต่วันดีไม่ยอมให้หมอตรวจเสร็จสิ้นกระบวนการเพราะเธอบอกว่ารู้สึกเจ็บมากเพราะหมอใช้เหล็ก (เครื่องมือแพทย์) แหย่เข้าไปในช่องคลอดหมอพยายามอธิบายให้เธอยอมให้ตรวจต่อ แต่เธอไม่ยอมให้ตรวจที่สุดหมอจึงตัดสินใจฉีดยาที่ต้นแขนของเธอและให้ยามากิน วันดีนอนชมอยู่ที่บ้านเปิดสัก 1 สัปดาห์ เมื่ออาการทุเลาเธอก็หายตัวไปพักหนึ่ง เราพบว่ายาส่วนหนึ่งไม่ได้เอาไปด้วย แต่เธอก็มีอาการเป็นปกติหน้าตาสดใส พฤติกรรมไร้เดียงสาแบบเด็กอายุ 15 ปีเหมือนเด็กทั่วไปเมื่อเธอแวะไปหาเราในเวลาต่อมา

ปัจจุบันวันดีได้สมัครเข้าเรียนในระดับมัธยมต้น นักศึกษากลุ่มพิเศษ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนคือกลุ่มพันธกิจเพื่อสังคมร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอ.เมืองสมุทรปราการ แต่ชีวิตของเธอยังวนเวียนอยู่กับห้างสรรพสินค้า ดิสโก้เทค เสี่ย (ค่าอาหาร ค่าเช่าห้อง ค่าใช้จ่ายส่วนตัว) วันเวลาที่ผ่านไปได้เพิ่มพูนทั้งอายุและประสบการณ์ของวันดีให้กล้าแกร่ง ปัจจุบันเธอเช่าอพาร์ทเมนต์อยู่กับเพื่อนที่มีและใช้ชีวิตคล้ายเธอ เธอกลับบ้านไปหาแม่เป็นครั้งคราวทุกครั้งที่ไปเธอจะต้องซื้อขนมไปฝากน้องและบางครั้งก็ซื้อของ เช่น เสื้อผ้าไปฝากแม่บ้าง ถ้าวันไหนบังเอิญได้เงินมามาก อย่างไรก็ตามเธอเป็นเพียงเอาจริงกายเล็กๆแลกกับเงินเพื่อให้พอมีชีวิตอยู่ และบอกว่ารู้สึกมีความสุขเมื่อกลับบ้านแล้วแม่ไม่ตำหนิมีความสุขแล้ว

กรณีเด็กถูกข่มขืน

“สวัสดิ์ค่ะ วันนี้อยากวาดรูป วันนี้หนูไปโรงเรียน วันนี้มีการบ้านด้วย” นี่คือหัวข้อที่เรามักได้ยินทุกครั้งที่เราพบกับเด็กหญิงรส แต่ทุกครั้งอีกเช่นกันที่เห็นเธอเดินไปไหนมาไหนโดยไม่สวมรองเท้า เธอบอกว่าเดินไม่ถนัดต้องคอยเป็นห่วงรองเท้าตลอดเวลากลัวหาย สู้เดินเท้าเปล่าดีกว่า เร็วกว่า แต่เธอก็ได้รับบาดเจ็บจากก้อนหินและของมีคม หรือไม้เสียบลูกชิ้นปลายแหลม ที่มุดเท้าทั้งสองข้างของเธออยู่บ่อยๆ วันหนึ่งเห็นเธอเดินขาจะเผลอกๆ มาและเห็นแผลที่เท้าข้างขวา บวม แผลเริ่มอักเสบ เมื่อหยุดนั่งจะมีแผลวันขึ้นตอมรอบๆบาดแผล เธอบอกว่าถูกตะปูตำที่สันเท้าข้างขวา ขณะที่เธอเดินไปไหนมาไหนเธอต้องใช้ปลายเท้าเขย่งเดิน แล้วเหมือนคนขายาวไม่เท่ากันสำหรับ บาดแผลที่เท้าก็ไม่ได้รับการดูแลหรือทำความสะอาดปล่อยปละละเลยให้หายเอง แม้ก็ไม่เอาใจใส่ ปล่อยตามมีตามเกิดไปวันๆ หลายครั้งที่แผลของเธอเกิดการอักเสบมากจึงส่งผลให้มีอาการตัวร้อนเป็นไข้ ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่โครงการองค์กรเอกชนที่เข้าไปทำงานกับเด็กในชุมชนพาเธอไปรักษาที่คลินิกตั้งอยู่ใกล้ๆ กับชุมชน ซึ่งหมอก็เปรยขึ้นว่า “เด็กพวกนี้มาจากสลัมใช่ไหม วันๆเห็นวิ่งกันไปวิ่งกันมา บางคนก็ติดยา ดมกาว พ่อแม่ไม่ดูแลกันบ้างเลยหรือ”

ด.ญ.รสเธอมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน เธอมีน้องสุดท้องเป็นผู้หญิงต่างบิดาอีกคนอายุ 5 ขวบ พ่อของเธอกินเหล้ามากจึงเป็นโรคตับแข็งและเสียชีวิตนานแล้ว หลังจากนั้นแม่เธอก็มีสามีใหม่มีอาชีพเก็บของเก่าขายหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 6 คน

บ้านของเธออยู่ห่างจากทางเดินเส้นหลักในชุมชนประมาณ 300 เมตร ทางเดินมีสะพานไม้พาดเรียงกันอยู่ระเกะระกะไม่เป็นระเบียบ ได้ถุนบ้านมีน้ำครำสีดำขุ่นขึ้น เมื่อสายตามองกวาดลงไปเห็นมีตั้งแต่ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก เศษกระดาษ และอีกมากมาย ลอยอยู่ เต็มได้ถุนบ้าน กลิ่นเหม็นของน้ำเน่าและขยะผสมไหลออกมา พอถึงเวลาจนพลบค่ำจะมีมุงเยอะมาก ส่วนพื้นฝ้ายบ้านนั้นน้ำเศษไม้ที่หาได้ตามกองขยะทั่วๆ ไป และกล่องกระดาษมาพับๆ ใช้กันเป็นฝ้ายบ้านอีกด้านหนึ่ง ไม่มีประตุนาแน่น ตัวบ้านกว้างประมาณ 3 เมตรครึ่ง ยาวประมาณ 4 เมตร มีมุงเก่าๆ สีกะปิแขวนอยู่ริมฝา มีหลอดไฟแขวนอยู่หนึ่งดวง ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ไฟฟ้า

อุปกรณ์เครื่องใช้ครัวเรือนมีเพียงเตาถ่าน หม้อหุงข้าวใบหนึ่งด้านนอกมีเขม่าจับหนาสีดำสนิท เพราะต้องใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหาร งานช้อนมีไม่เกิน 10 ชิ้น ที่นอนซึ่งใช้นอนของครอบครัวเก็บมาจากกองขยะที่เขาทิ้งแล้ว มีทีวีขาวดำ 14 นิ้ว 1 เครื่อง แม่ของเธอบอกว่า “เอาไว้ให้เด็กๆ ดู ไปดูบ้านคนอื่นแล้วเขาก็ตำ” เรื่องอาหารแม่ของเธอบอกว่า “ต้องไปเก็บเศษเนื้อหมูที่แม่ค้าทิ้งลงถังขยะแล้วในตลาดสดสำโรง นำมาเป็นอาหารบางมื้อของลูกๆ ผักบุ้งที่แม่ของ รส เก็บกินทุกวันในแอ่งน้ำใกล้ๆ กับชุมชนนั้นแตกยอดไม่ทันให้เก็บกิน” เรียกได้ว่าอาหารหลักของครอบครัวคือผักบุ้งจุ่มน้ำปลา หรือมือไหนที่พิเศษของครอบครัวจะมีน้ำพริกปลาล้างเพิ่มขึ้นมาอีกถ้วยหนึ่ง

ด.ญ.รส เข้าเรียนในโรงเรียนใกล้ๆ กับชุมชน เรียนร่วมกับเพื่อนใหม่ต่างชุมชน แต่เนื่องจากความแตกต่างที่เกิดขึ้นกับรส นอกจากจะมีเพื่อนเล่นเพียงคนเดียวแล้ว เพื่อนๆ ในห้องยังเรียกเขาว่าเด็กกองขยะ มีหน้าซ้ำ เด็กในชุมชนนั้นยังถูกครูเรียกว่า ไอ้เด็กกองขยะอีกด้วย

รส เข้า - ออกเรียนในระดับป.1 ถึงสองครั้งเนื่องจาก การหยุดเรียนบ่อย แม่ไม่มีเงินค่าขนมให้ไปโรงเรียนและเงินซื้ออุปกรณ์การศึกษา

ก่อนรุ่งของคืนวันที่ 25 กรกฎาคม 44 ตราบาปที่ต้องติดอยู่ภายใต้จิตสำนึกเด็กไปตลอดคือ ด.ญ.รสถูกข่มขืนจากผู้ชายวัยกลางคนซึ่งเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทสนมของเธอนั่นเอง แม่ของเด็กเล่าว่า “ คืนที่เกิดเหตุ นายสนม มาขอนอนด้วยที่บ้าน เพราะนับถือกันเห็นกันอยู่ในชุมชนทุกวัน จึงอนุญาตให้เข้ามานอนด้วย โดยนายสนมถือพัดลมมาเปิดด้วยตัวหนึ่ง หลังจากดูละครทีวีเรื่องเพชรตัดเพชรจบก็ปิดไฟเข้านอน ทุกคนจะนอนรวมกันในมุ้งเดียวกันหมด ส่วนแม่ของเด็กนั้นนอนอีกมุ้งแต่ติดกัน ใกล้สว่างนายสนมได้ทำการข่มขืนเด็กหญิงรส โดยบอกว่าจะให้เงินกินขนมสิบบาท ขณะที่นายสนมกำลังล้วงเกินอยู่นั้นพี่สาวของรสตื่นมาเห็นขณะนายสนมข่มขืนตัวเด็กจึงเรียกแม่ให้ตื่น แต่นายสนมก็วิ่งหนีออกจากบ้านมาก่อน อีกสองวันต่อมามีญาติของนายสนมนำเงินมาให้แม่ของเสาวรส 500 บาท บอกว่าเขาเงินพาลูกไปหาหมอ แต่แม่ของเสาวรสไม่รับเงินจำนวนนั้น

ต่อมาแม่ของรสไปแจ้งความกับสถานีตำรวจสำโรงได้ แต่ได้รับการปฏิเสธจากตำรวจว่าไม่รับแจ้งความเพราะว่าเด็กไม่มีหลักฐานอะไร จะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นลูกของป่าเอง ถ้าจะแจ้งความต้องไปเอาหลักฐานมาก่อน แค่ว่าพูดของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองด้านกฎหมายให้กับประชาชน กลับอ้างว่าเด็กไม่มีหลักฐานอะไร ไ่กลับไปเฉย ๆ เมื่อ ผู้ปกครองเด็กได้นำเรื่องมาปรึกษากับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่ เห็นว่ารสมีอาการปวดท้องถึงกับร้องไห้ตลอดเวลา จึงแนะนำให้พาลูกไปโรงพยาบาลสมุทรปราการ พร้อมจดหมายขอความอนุเคราะห์คำรักษาพยาบาล ให้กับนักสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลสมุทรปราการ

รสต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลเพราะท่อปัสสาวะอักเสบติดเชื้ออย่างรุนแรง รสไม่ยอมพูดกับใครทั้งสิ้น เธออนอนนิ่งอยู่บนเตียงหลังจากนั้นสองวันต่อมา เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนไปเยี่ยมและพยายามพูดคุยกับเด็กจนกระทั่งเธอยิ้มและทักทายอย่างน่ารักว่า สวัสดิ์ค่ะครู จากนั้นจึงส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมทุกวัน มีกิจกรรมวาดรูปเล่านิทานให้ฟัง จนกระทั่งเด็กปรกติ

ต่อมาได้ประสานไปยังเครือข่ายเด็กเร่ร่อนแห่งประเทศไทยว่ามีเรื่องกรณีเด็กข่มขืนแต่ตำรวจไม่รับแจ้ง จึงได้ประสานงานไปยังตำรวจแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ สภ.ด.สำโรงได้จึงยอมรับแจ้งความ และ

ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย จนกระทั่งการสอบสวนเด็กซึ่งต้องมี นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ ตำรวจ และตัวเด็ก บันทึกเทปวิดีโอ ที่สถานีตำรวจอำเภอเมืองสมุทรปราการ นอกจากนั้นได้พาแม่ของเสารสไปทำใบเกิดให้ ด.ญ.รส ที่เทศบาลนครสมุทรปราการ

ปัจจุบันตำรวจยังจับคนทำผิดไม่ได้ แต่ได้ข่าวจากชาวบ้านว่านายสนมหนีไปบวชแต่ไม่ไม่ทราบอยู่ที่ไหน

กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนครอบครัวอย่างร้าย

กึ่งนามสมมติ การศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ศาสนาพุทธ ภูมิลำเนาเดิมซอยบุญศิริสมุทรปราการ บิดาชื่อ วิชัย มารดาชื่อ นางสมบุญร์ สถานภาพครอบครัวพ่อแม่แยกทางกัน

กึ่งเป็นชื่อเล่นของเธอปัจจุบันเธอมีอายุครบ 13 ปีพอดี กึ่งกำลังย่างเข้าสู่วัยเด็กสาว นัยตาของเธอเป็นประกายไร้เดียงสาเสียงที่เธอเปล่งออกมาในขณะที่เธอเล่าเรื่องราวในชีวิตของเธอขาดเป็นช่วงๆพร้อมกับเสียงสั่นเครือ เธอเล่าว่าพ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่เธอเกิดมาได้เพียง 5 วันสาเหตุที่พ่อแม่แยกทางกันนั้นเธอไม่อาจรับรู้ได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด เธอเติบโตมาท่ามกลางความรักของปู่และย่า ซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูเธอมาตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งกึ่งเธอมีอายุครบกำหนดเข้าเรียน เธอเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดมทาวงษ์ไม่ไกลจากบ้าน จนจบป.6

หลังจากจบป.6 พ่อของเธอมาขอรับตัวกึ่งมาอยู่ด้วยที่บ้าน บ้านหลังใหม่ที่เธอมาอยู่นั้น มีพ่อ แม่เลี้ยง และน้องสาวต่างมารดาของเธอ และเธอก็ได้ศึกษาต่อ ม.1 ที่โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์อยู่ไกลจากบ้าน พ่อของเธอมากความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีนัก ด้วยอาชีพของพ่อซึ่งขายไข่ข้าวต้ม จึงต้องตื่นตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่าง เพราะต้องเดินทางไปขายไข่ข้าวต้ม (เป็นรถเข็น) ถึงบางจาก กว่าจะกลับเข้าบ้านอีกครั้งก็ดึก 4 - 5 ทุ่ม ด้วยความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันมาตั้งแต่แรก ซึ่งเธอเองก็ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มาตั้งแต่เกิด กลับยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูกยิ่งห่างเหินกันมาตั้งแต่แรก ซึ่งเธอเองก็ไม่ได้อยู่กับพ่อกับแม่มาตั้งแต่เกิด กลับยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูกยิ่งห่างกันเข้าไปมากขึ้น ทุกเช้าพ่อจะนำเงิน 20 บาทวางไว้ที่โต๊ะเป็นค่าเดินทางและค่าอาหารที่โรงเรียน ตอนเย็นเธอจะต้องรีบกลับบ้านเพื่อมาทำงาน ส่วนที่ใช้ทำครัวสำหรับส่วนตัวบ้านแม่เลี้ยงลือลือคึกคักแจ่ว และลูกบุญเจนน้องต่างมารดาของเธอนั้นเป็นผู้ถือ เหตุผลที่เธอได้รับเพียงเพราะว่า "กลัวของในบ้านจะหายเพราะเธอมีใช้ลูกของนาง" นั่นคือเหตุผลที่เธอได้รับจากคำพูดของแม่เลี้ยง เมื่อโรงเรียนเลิกและกลับถึงบ้านเธอบอกว่ารู้สึกหิว แต่ต้องรอให้พ่อกลับเข้าบ้านก่อนจึงจะได้กินหลังจากนั้นต้องช่วยแม่ล้างจานและดูบ้านก่อนถึงจะเข้านอนได้ เธอเริ่มโยยหาความรักนอกบ้านอีกครั้ง เพื่อให้ได้สิ่งที่มาทดแทนกับความรักความอบอุ่นในครอบครัวตลอดเวลาที่เธอไม่เคยได้รับจากคนในครอบครัว เริ่มไม่กลับบ้านจาก 1 วันเป็นสองวันและเพิ่มมากขึ้น บางครั้งเธอไม่กลับตั้งแต่วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์เธอไม่กลับบ้าน หรือบางอาทิตย์เธอไม่เคยไปโรงเรียนเลยและในที่สุดเธอก็ไม่ไปเรียนเลย เหตุผลสั้นๆ ที่เธอบอกว่าไม่อยากไปเรียน พ่อให้ค่าขนมวันละ 20 บาท ค่ารถ 10 บาทค่าอาหารอีกบางครั้งมีกิจกรรมก็ขอเพิ่มไม่ได้ ทุกครั้งพ่อจะบอกว่าให้ไปขอที่แม่ของเธอและอีกอย่างมีเวลากลับบ้านหลังจากไปค้างบ้านเพื่อนเธอจะถูกลงโทษซึ่งแม่เลี้ยงจะใช้ไม้แขวนเสื้อตีอย่าง

รุนแรง รวมทั้งใช้มือตบหน้าจนรู้สึกมีน เธอเริ่มเข้าสู่วิถีชีวิตกับกลุ่มเด็กที่ออกมาใช้ชีวิตนอกบ้าน เธอเริ่มนอนหน้าริมถนน เริ่มเที่ยวดิสโก้เทคกับเพื่อนใหม่ มีเพื่อนชายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของเธอ เริ่มมีเสียเข้ามาสนใจ เพราะเธอเป็นเด็กน่ารักหน้าตาดีรูปร่างอวบ เธอเริ่มเรียนรู้ชีวิตนอกบ้านอย่างรวดเร็วจากสิ่งแวดล้อม และจากเพื่อนๆ ด้วยกัน

หลังจากที่โครงการเจอกับเธอได้รับตัวเธอเข้าพักบ้านพักระยะหนึ่ง เพื่อรอเธอพร้อมกับผู้ครอบครัว เมื่อเธอกลับสู่ครอบครัวได้ระยะหนึ่ง เธอก็ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ เธอบอกว่าแรกๆญาติที่บ้านจะพูดดีแต่ไม่นานก็จะด่าว่าเป็นเด็กไม่ดี เด็กหนีเรียน คบกับผู้ชายและไม่ยอมให้ลูกเขามาเล่นด้วย เหมือนกับเธอมีโชฎกติดคนหนึ่งที่บ้านหลังนี้ เธอตัดสินใจออกจากบ้านอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้พบเธอเธอบอกว่าอยู่แบบนี้สบายใจดีกว่า คิดถึงใครก็กลับบ้านไปเยี่ยมดีกว่า เพราะชีวิตที่ผ่านมาก็มีแต่คนปฏิเสธมาตลอด ตั้งแต่แม่ของเธอเองก็ไม่ยอมให้เธออยู่ด้วยบอกว่า ลูกเขามากแล้วให้มาอยู่กับพ่อก็แล้วกัน พอมาอยู่กับพ่อก็ถูกปฏิเสธจากแม่เลี้ยงมีแต่เพียงเพื่อนเท่านั้นที่ยอมรับในตัวเธอ เธอบอกว่า หากขอพรจากสวรรค์ได้ “อยากจะขอให้พ่อกับแม่อยู่ด้วยกัน”

กรณีศึกษา เด็กถูกข่มขืนจากคนในครอบครัว

ศา นามสมมติ การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดสมุทรปราการ บิดาชื่อเกษม (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) มารดาชื่อนางเสริม มีพี่น้องต่างบิดา 5 คน

เด็กหญิงศา มีชื่อเล่นว่าก๊อฟ ปัจจุบันอายุ 14 ปี เจ้าหน้าที่พบเธอครั้งแรกที่อิมพีเรียลชั้น 5 บริเวณลานนั่งวงกลม เธอมาพบกับเพื่อนหญิงของเธออีกคนหนึ่ง เจ้าหน้าที่โครงการฯ เดินเข้าไปทักทายกลุ่มเด็กๆ ที่เรารู้จักอยู่ก่อนแล้ว และวันนี้เราได้รู้จักกับเด็กผู้หญิงอีกสองคน เธอมาพบกับเพื่อนหญิงของเธออีกคนหนึ่งเด็กหญิงสองคนรู้จักเราว่าเป็นครูจากกลุ่มเพื่อนของเด็กเอง ซึ่งเด็กๆ จับกลุ่มคุยกันอยู่แล้ว

เราได้รู้จักกับเธอแค่เพียงแต่ชื่อเล่น อายุ และเธอทำงานที่ไหนเท่านั้น เราถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นแห่งมิตรภาพระหว่างเรากับเด็ก หลังจากนั้น 1 สัปดาห์ เราไม่ได้พบเธออีกเลยจนกระทั่งวันหนึ่งเราได้พบเธอกับเพื่อนหญิงของเธอชื่อตอย อายุ 14 ปี ทำงานที่เคหะแห่งหนึ่งถ.ศรีนครินทร์เช่นเดียวกับเธอ

เธอเจออีกครั้งที่ชั้น 5 ที่เดิม ของอิมพีเรียลแต่มาคราวนี้เธอหน้าซีดและเข้ามาปรึกษาบอกว่า ไม่รู้เป็นอะไรคะ มีเมลขาวออกมาจากช่องคลอดมากมีสีเหลืองและมีกลิ่นเหม็นต้องใช้ผ้าอนามัยใส่ตลอดเวลา ถ้าหากใส่กระโปรงสีขาว หรือกางเกงสีขาวจะเหมือนเมลขาวทันที เวลานอนกับแฟนก็เจ็บช่องคลอดตรงปากมดลูกมากแต่ไม่กล้าบอกแฟน

จากคำถามของเธอก็เป็นประเด็นหลักที่ทำให้เรารู้และทราบประวัติของเธอว่า เธอเป็นคนนครสวรรค์ พ่อตายตั้งแต่อยู่ ป. 4 จากนั้นแม่ก็แต่งงานใหม่ เธอยังอยู่กับครอบครัวใหม่กับแม่ที่นครสวรรค์

วันหนึ่งแม่และน้องไม่อยู่บ้านไปงานบุญบ้านเพื่อนอีกหมู่บ้านหนึ่งแม่ชวนเธอไปด้วยแต่เธอไม่ไปด้วย บอกว่าอยากอยู่บ้านมากกว่า และวันนั้นพ่อเลี้ยงเห็นว่าเธออยู่บ้านคนเดียว พ่อเลี้ยงข่มขืนเธอจนสำเร็จความ

ใคร่ครั้งหนึ่ง เธอจึงนำเรื่องไปบอกแม่ แม่กลับไม่ได้ทำอะไรกับพ่อเลี้ยง แต่ส่งเธอไปอยู่กับน้ำที่ชลบุรี ซึ่งเป็นสาวทำงานอยู่ที่ชลบุรี เธออยู่กับสาวได้ประมาณ 6 เดือนน้ำวาก็ส่งเธอกลับบ้านที่นครสวรรค์อีกครั้งหนึ่งเพราะว่าน้ำเขยชมชื่นเธออีกหลายครั้ง เธอได้นำเรื่องไปบอกน้ำสาว แต่ถูกตำจากน้ำสาวว่า “มึงจะแย่งผัวกูรี”

เธอกลับมาเรียนที่นครสวรรค์อีก 1 ปี จนจบชั้น ป. 6 เธอทนต่อสภาพถูกพ่อเลี้ยงลงลามไม่ไหว เธอตัดสินใจหนีออกมาจากบ้าน หลังจบประถม 6 ได้ไม่กี่วัน เธอได้โทรไปหาแฟนอายุ 21 ปีทำงานที่จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อเธอเดินทางมาถึงที่สมุทรปราการแต่เธอได้คลาดเคลื่อนเวลากับแฟนหนุ่ม

เมื่อเธอเตร็ดเตร่อยู่น้ำอิมพีเรียลมีชายวัยกลางคนในคืนหนึ่งมีชายวัยกลางคนเข้ามาทักทายเมื่อทราบปัญหาของเธอชายวัยกลางคนคนนั้นจึงเสนอบอกว่าจะพาไปส่งบ้านให้ แต่เขาไม่ได้พาเธอไปส่งที่บ้านตามที่บอกไว้แต่แรก ชายวัยกลางคนพาเธอไปที่โคราช หลอกไปชมชมนั้นนั้นจนสำเร็จความใคร่อีกครั้งหนึ่ง เธอจึงได้โทรบอกแฟนหนุ่มของเธออีกครั้งแต่คราวนี้แฟนหนุ่มพาไปแจ้งความไว้ที่โรงพัก

เธอกลับมาอยู่กับแฟนหนุ่มที่สมุทรปราการอีกครั้งหนึ่งเธอได้งานทำเป็นเด็กเสิร์ฟที่เทศาภิบาลหนึ่ง ถนนศรีนครินทร์เธอบอกว่าครั้งแรกเป็นเด็กเสิร์ฟหนึ่งครั้ง แต่เงินไม่พอใช้เพราะแฟนบอกว่าต้องการเงิน 5000 บาท แต่ไม่รู้จะเอาเงินไปทำอะไร (แฟนหนุ่มของเธอทำงานอยู่ชลบุรีนานๆครั้งจะมาหาเธอสักครั้งหนึ่ง เธอจึงตัดสินใจออกขายบริการทางเพศกับแขกที่มาเที่ยวที่เทศาภิบาลนี้ โดยมีกัปตันด้านเป็นคนติดต่อแขกให้เธอจะได้ครั้งหนึ่ง 2000-3000 บาทแต่ละครั้งประมาณ 30 นาที ที่แขกพาไปนอนตามโรงแรมม่านรูดซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่ทำงานของเธอมากนัก และบางคืนเธอต้องทำงานรับแขกหลายคนเพราะเธอบอกว่าแฟนหนุ่มมาขอเงินเพิ่มขึ้นอีก เธอเฝ้าหายไปเป็นเดือน ๆ มาพบเธออีกครั้งที่ร้านคาราโอเกะแห่งหนึ่งที่ ถ.เทพารักษ์ เธอเข้ามาทักทายเราเฝ้า และแนะนำให้เรารู้จักกับเจ้าของร้านคาราโอเกะว่า เป็นครูของเธอ เราได้นั่งคุยกับเธอสักพักหนึ่ง เธอมีสีหน้าหม่นหมอง พูดไปร้องไห้ไป บอกแต่เพียงว่า ตอนนี้เลิกกับแฟนแล้ว ย้ายที่พักมาเช่าห้องอยู่แถวๆพระประแดง รวมกับเพื่อนๆอีก 4 คน ซึ่งแต่ละคนก็มีอายุเท่าๆกับเธอ เธอบอกว่าเพิ่งมาทำงานร้านคาราโอเกะได้ไม่ถึงอาทิตย์เลย ที่เขาให้ครั้งละ 75 บาท แต่ทางร้านหัก 35 บาท เราได้ 40 บาท

ในระหว่างที่เรานั่งคุยกับเธอนั้น เจ้าของร้านเดินไปเดินมาดูเธออยู่ตลอดเวลา เราเข้าไปทักทายเธออยู่หลายครั้งที่ทำงานร้านคาราโอเกะ แต่แล้ววันหนึ่งก็เข้าไปหาเธอเช่นเดิมอีก เจ้าของร้านบอกว่าเธอไม่ได้ทำงานที่นี่แล้ว ไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน เราได้ติดต่อกับเพื่อนและถามข่าวของเธอเรื่อยมาแต่ปัจจุบันเราก็ไม่รู้เธอไปอยู่ที่ไหนแล้วตอนนี้

หมายเหตุ หลังจากที่เธอบอกว่าเธอมีอาการที่ช่องคลอดและมีหนองไหลออกมาจากช่องคลอด เราจึงนัดเธออีกวันรุ่งขึ้นเพื่อที่จะพาไปหาหมอ แต่เธอก็ย้ายที่อยู่ และเจอกันอีกครั้งเธอบอกว่าไม่กล้าไปกลัวหมอตำ เขาต้องรู้แน่ๆว่าเธอทำงานอะไร และเธอยังบอกอีกว่า เธอซื้อยามากินเองแล้วตามร้านขายยาทั่วไป